

KULTÚRA

ROČNÍK XXV. – č. 17

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

24. AUGUSTA 2022

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: teodor.krizka@gmail.com • Cena 1,90 €

Snímka: Teodor Krížka

Čo zúrodnilo pôdu na úpäti
tej vyhasnutej sopky Zemplína?
Hľa, omládza a rodí zdarné deti,
na ktoré hrdou smie byť otčina,
čo s vierou živou
čaká na Ducha,
že lávu lásky znovu rozdúcha.

Vihorlat je sťa otvorená váza.
Už dávno z jej úst vykypela láva.
V nej väzí koreň nejedného kňaza,
čo svojím menom kraju lesku dáva,
veď čo je kňaz? Tá sveta lepšia časť,
je zeme kvas, čo Cirkvi dáva rásť.

Pod milou tňnou vidieckeho domku
raz detské oči svetlo uzreli.
Nevdojak myslím
na mladíka Tomku.
Hneď toľké oči sa naň upreli,

Kardinálovi

GORAZD ZVONICKÝ

lež v Božom oku
skrsla vyššia méta
a výzva:

Choďte do celého sveta!...

Na koho Ježiš pozrie, koho volá,
dotknuté srdce ľahko neodolá,
a junák, pozbavený príťaže,
na Ježišov svoj člnok priviaže
a plavčíci sú odhodlaní: vedia
záujmy Božie sunúť do popredia.

Dnes dom a Cirkev
má v ňom kardinála,
čo v oceánoch loví do sietí...
Nie je to div, čo tuhá láva vzplála?
Kiež verné srdcia vzplanú k obeti,
keď na požehnanie ruky rozpína
veľkňaz
a skromný veľsyn Zemplína!

tu nadradené postavenie veľkých štátov (Nemecka a Francúzska) voči ostatným štátom. Poľský premiér to nazval doslova imperializmom EÚ. Špičkoví politici EÚ sa nestali politikmi pre záujmy ľudí, či pre záujmy väčšiny európskych národov a štátov. Stali sa dnes absolútne zbytočnými svojou osobnou neschopnosťou riešiť krízové situácie. Sú trvalo ovplyvnené lobistami a zahraničnými záujmami USA. O politikoch (medzinárodného formátu) typu de Gaulle, Adenauer už vôbec nepočuť a nevidieť. Nahradili ich dnes v Bruseli len malé „eurobyrokratické myšky“. A v Berlíne a Paríži personálne tiež nič moc. Možno boli títo dobrí pre rozprávanie o krásnej budúcnosti EÚ v dobrých časoch, tak trochu pripomínajúce brežnevovské vízie o krásnej komunistickú budúcnosti možno v beztriednej spoločnosti. Dnes to dostalo výrazný zelený EÚ náter. Je to však len náter. Veď v zelenom Nemecku sa idú znovu otvárať uhoľné elektrárne. Možno obrazne zelená farba ma šancu sa zmeniť na čiernu, či hnedú. So všetkými ekonomickými a politickými dôsledkami, s ktorými sa stretávame a ešte stretneme.

Ale v rámci objektivity pozrime sa i na druhú stranu mince. Slovensku a jeho osudu musí vadieť územný revizionizmus. Nedotknuteľnosť európskych hraníc skončila clintonovským zásahom v bývalej Juhoslávii, resp. v Kosove. Tu bol spustený zo strany USA nebezpečný precedens. Tam to všetko začalo. Dnes to pokračuje na Ukrajinu. Dúfajme, že nebude pokračovať v našej strednej Európe. Hovorí sa nielen o južnom Zakarpatsku (v bývalej čs. Podkarpatskej Rusi) a boli vydané mapy. Naš sused Orbán už si možno brúsi zuby minimálne na Beregovo. Skôr na viac. Ak dnes Orbán hovorí (určite o prehných) 15 miliónoch Maďarov, tak je tam i Slovensko v nebezpečí. Možný najskôr finančný, možno následne ekonomicko-vojenský kolaps Ukrajiny, možná zrada ukrajinských oligarchov a časti haličsko-ukrajinských elit vytvoria na to vhodné podmienky. Príde spustošená, vyľudnená a rozdelená Ukrajina. Možno... Nakoniec sa o svoju územnú korisť môže prihlásiť nielen Maďarsko, ale i Poľsko (možno tiež Rumunsko). Hlavným putom Putina a Orbána nie sú len ekonomické záujmy. Je tu predovšetkým spoločný záujem o územný revizionizmus. Teda zmeny štátnych hraníc. To je veľmi nebezpečné pre Slovenskú republiku. Také Beregovo na Zakarpatsku v maďarských rukách by bol nebezpečný precedens porušenia trianonských (vyše storočných) hraníc. To sú už i naše hranice. A to sa už Slovenska bytostne týka. Položme si hypotetickú otázku. Aký postoj by v takomto prípade zaujala Slovenská republika. Ak pozrieme na dnešného premiéra Hegera, tak jeho budúci postoj asi by pre Slovensko neprinesol nič dobré. Snáď len prázdne reči. O suverenitu v obrane sme prišli. O rozhodovaciu suverenitu (voči EÚ) prichádzame. Hrozí nám strata územnej suverenity. Doteraz vidieť, že zatiaľ preferuje zahraničné záujmy pred tými slovenskými. A ešte malá poznámka. Aký je rozdiel medzi maďarským a slovenským ministerstvom obrany. Niektoré môže brať ako (ne)podarený vtíp. V MR je to ministerstvo zbrojenia a v SR ministerstvo odzbrojenia. Oveľa zásadnejší rozdiel je tu

v národnom a historickom povedomí. Ak som osobne pred krátkym časom hovoril s niektorými diplomatmi, tak na MZV z neznalosti základnej slovenskej histórie ani nemajú páru, že taká strategická dopravná križovatka ako mesto Čop so železničnou traťou a s 12 slovenskými obcami bolo súčasťou Slovenska v rokoch 1918-1945. A to až do oktrojovanej zmluvy o pripojení Zakarpatskej Ukrajiny k ZSSR v roku 1945. To je jeden z príkladov, že bez znalosti histórie a národného povedomia je nemožné úspešne obhajovať dnešné a hlavne budúce národno-štátne záujmy Slovenska.

Typickým príkladom odbornej zaostalosti médií a časti politikov je aktuálne časté používanie slova fašizmus, resp. fašistický. Dnes je fašizmom a fašistickým politikom ten alebo onen. Tak ako sa to momentálne politicky a mediálne hodí.

BRUNO ČANÁDY

Ukrajinské udalosti — a osud Slovenska

Nikto sa nepodujal verejne, odborne a zrozumiteľne vysvetliť verejnosti (mediám a politikom) pojem fašizmus (fašistický). Máme na to štátom platené univerzity a platených profesorov. O to viac je zarážajúce, že bývalá premiérka (Radičová) a dnešná profesorka už nie v Oxforde, ale na priemernej slovenskej vysokej škole (dokonca s najvyššou akademickou funkciou) sa v jednej tv. verejne (a mediálne veľmi lacno) vyjadřila, že ten alebo onen je fašistický. Pani Radičová sa verejne prejavila ako bývala politička (a nie ako vedkyňa), ktorá subjektívne fandí jedným a nefandí druhým. Žiaľ, žiadal sa od vedkyne objektívny prístup a vedecké pomenovanie skutočného fašizmu a nie účelové politikárčenie s domnelým fašizmom. Bol to prejav bez základnej odbornej analýzy, takpovediac ako jednoduchý novinár, bez hlbšieho vzdelania. Je to smutné. Ako vidieť medzi vedeckým a lacným mediálnym výstupom sa stráca rozdiel. Na škodu nás všetkých. Už sa nehľadá skutočná – vedecká pravda. Tiež to svedčí o slabšej úrovni vzdelanosti a vzdelávania vôbec na Slovensku. Dávať či vo veľkom rozdávať lacné fašistické nálepky bez kontextu a rozmyslu nakoniec pomôže len tým skutočným fašistom... Potom ich bude ťažko odlišiť... a rozlíšiť kto je skutočný fašista a kto je len takto označený ako súčasť slovenského politického a mediálneho folklóru. Ak to pôjde takto ďalej, tak o chvíľu si v krčme budú štamgasti vzájomne nadávať do fašistov a komunistov (i do krčmových demokratov, či dokonca krčmových progresívcov). Mediálny fašizmus budeme mať spolu s krčmovým fašizmom v každodennom priamom prenose. Je to však oveľa vážnejšie. Spôsobí to rast radikalizmu, vrátane nárastu spoločenskej nezmieriteľnosti v nastávajúcej krízovej dobe.

Príspevok má v názve slovo osud. Slovenská republika je malou (nie však bezvýznamnou) republikou s relatívne menším (možno pre niekoho malým) národom.

Veľkosť alebo malosť národa predurčuje jeho vzdelanie, odhodlanie, zodpovednosť samotného národa a jeho príslušníkov. Je tu podstatná kvalita národnej elity. Slovenské politické elity nie sú v kríze, ale žiaľ v hlbokom (a dlhodobom) úpadku. Stačí si pozrieť ich vonkajšie (veľmi plytké) vyjadrenia. Nehovoriac o ich odbornej povrchnosti, pričom mierne povedané ani ich morálne predpoklady nie sú nič moc. Taký Hurban, Štúr, Hlinka alebo Štefánik by len zaplakali...

Je tu nekompetentná vláda s nekompetentnými politikmi, ktorým slama trčí z topánok, ktorú nezakryjú ani pochybné diplomy. Pre občanov nie je zárukou, že v krízovom období bude správne rozhodovať.

Napriek tomu sme tu (slovenský národ). A budeme. Je najvyšší čas každodenne popracovať na pozitívnych zmenách. V prvom rade

Je tu boj o ovládnutie Ukrajiny, snahy o prerušenie dovozu (v minulosti lacných) energetických surovín z Ruska do EÚ (hlavne do Nemecka) a ideologický a ekonomický boj za oslabenie Ruska. Možno takmer za jeho zničenie, určite aspoň jeho reputácie ako dôveryhodného európskeho partnera. Všetko je presne vystihnuteľ v geopolitických predpokladoch z pera G. Friedmana. Samotné Slovensko zaraďuje do sanitárneho kordónu štátov, ktoré majú oddeliť Rusko od Nemecka, a to pod americkou kuratelou. Je tam hlavne Poľsko, potom Rumunsko a štáty ako Maďarsko a Slovensko. V tomto kontexte sa lepšie chápu zámery USA o budovaní prechodných (alebo trvalých) základní na Slovensku. V našej karpatskej pevnosti, ktorej význam celkom nedeceňujeme. Na jednej strane bude Slovensko naďalej výrobcom

hode a prechodne aspoň k uzatvoreniu prímeria. Aj aktivity viacerých malých štátov (možno napr. spolu so susedným Maďarskom, Srbskom a s povolebným Talianskom) môže pohnúť s tými skutočne veľkými. Na to treba medzinárodne erudovaného a rozhladeného ministra zahraničných vecí s bohatými kontaktmi (napr. typu J. Kubiša). Slovenskou parketou musí byť diplomacia, ale bez vojnového štvania a bez vojnových štváčov. Je v bytostnom záujme Slovenska urýchlene ukončiť vojnu na Ukrajine. Táto vojna má priame dôsledky pre životnú úroveň a bezpečnosť Slovákov. Nielen aby nerušené prúdili lacnejšie suroviny z východu Európy. Aby sa Slovenská republika nestala len okrajovou európskou krajinou (pre niekoho možno skutočnou krajinou). Slovenská republika si musí hľadať spojencov a priateľov na všetkých svetových stranách. Na to treba starých a nových spojencov a priateľov.

Tam, kde si nenájdete Slovensko priamych spojencov, nech si aspoň nevytvára nepriateľov. Hlavne nesmie strácať prirodzených priateľov.

Slovenská republika musí urýchlene vytvoriť (pretvoriť) hlavne politické elity a dať slovenským občanom dôveryhodnú ponuku politických strán a politikov, ktorí by boli zárukou slovenskej suverenity a dôslednej obrany národno-štátnych záujmov. Aktuálne treba hľadať a konečne nájsť nového proslovenského prezidenta, ktorý by spájal a nie rozdeľoval. Pamiatka pronárodného, múdreho, čestného a rozhladeného (žiaľ, už nebohého) kardinála Tomka nech nám je večnou inšpiráciou na to, čo je našou národnou a hodnotovou povinnosťou. Nesklamme kardinálov odkaz.

Osud Slovenska a jeho prirodzené hodnoty sú zatiaľ v našich rukách, preto nenechajme si ich vziať. Nikým a nikdy... Ani v dnešných ťažkých časoch...

Aj kardinál Tomko dlhé roky žil v ťažkých časoch, kde nebola na prvý pohľad žiadna slovenská perspektíva. Nikdy sa však nevzdával. Lebo vytrvalosť a zodpovednosť prinesie nakoniec svoje ovocie.

Kresba: Andrej Mišánek

S pohnutím a veľkou úctou stojím tu dnes pred vami ako vrcholnými predstaviteľmi slovenského národa, ako aj iných národností, ktoré žijú na území Slovenska. Ďakujem za pozvanie na túto návštevu, ktoré mi poslal predseda Slovenskej národnej rady ako aj predseda vlády Slovenskej republiky, a to už pred nejakým časom. Prichádzam k vám, ba vraciam sa s podobnými pocitmi, s akými som práve pred rokom, 22. apríla, sprevádzal Jána Pavla II. na jeho historickej návšteve, keď z vrtuľníka požehnával baziliku Sedembolestnej patrónky Slovenska v Šaštíne, obdivoval Devín a Bratislavský hrad a keď potom vo Vajnorochoch významne pobozkal slovenskú zem. Zanechal nám odkaz, ktorý by nemal padnúť do zabudnutia.

Po 45 rokoch pobytu v cudzine, po dlhoročnom pôsobení v srdci kresťanstva, po desiatkach ciest do rôznych svetadielov - skoro každý rok navštívim priemerne tri kontinenty - som sa stal tak trochu „svetobežcom“, mojím domovom sa stal svet. Napriek tomu mi v srdci ostávajú živé pojmy a skutočnosti ako rodný dom, materinská reč, otcovská brázda, a neraz mi zaznie v duši báseň Andreja Žarnova „Ó, zem ty, krásna, sladká mati moja!“ A tak i dnes prichádzam k vám ako svoj k svojim, ako Slovák, s dojatím, s úctou i bratskou otvorenosťou.

Krátko po vymenovaní za kardinála a za hlavu katolíckych misií vo svete som sa mal predstaviť na zhromaždení riaditeľov misijných diel z celého sveta, ale najmä z tretieho sveta. Povedal som im jednoducho, že pochádzam z malého slovenského národa, ktorý málokto pozná a ktorý nikdy nemal kolonizačné a imperialistické sklony panovať nad inými, ale sa musel skôr boriť o národnú, kultúrnu, ba aj fyzickú existenciu a sebazáchovu a zachoval si ju vďaka geniálnemu zaštepenu kresťanstva do vlastnej kultúry, vďaka cyrilometodskej inkulturácii, ktorá je i dnes predôležitou misionárskou metódou evanjelizácie. Rôzne životné skúsenosti ma takto prinútili, aby som si ešte viac prehĺbil svoje národné povedomie a neraz sa zamyslel nad stavom slovenského národa, nad jeho zemepisným, kultúrnym, charakterovým, jazykovým položením, a teda aj nad jeho poslaním a nad zmyslom našich dejín v terajšom svete a v Európe.

Dnes by som sa chcel podeliť aspoň o niektoré pozorovania a závery s vami, ako predstaviteľmi nášho národa a všetkých obyvateľov Slovenska, a vyvodit' z nich niekoľko dôsledkov. Bezpochyby, takáto náročná téma by si vyžadovala štúdie, debaty a kongresy, ale koleso dejín sa neúprosne točí a núti všetkých Slovákov, najmä tých, čo sú zodpovední za osudy národa, aby si uvedomili historické, zemepisné, politické a kultúrne súvislosti, v ktorých národ žije a kráča smerom do budúcnosti.

Ponajprv voľačo o láske k národu a o službe spoločnému dobru. Zdôrazňovať dnes na Slovensku národ sa môže zdať lacným „hejslováčením“. V cudzine sa však človek musí prejavovať a vysvetliť, kto je, predstaviť sa. A tu často narazí na ťažkosti. Mnohé národy si vytvorili svoj samostatný štát a pod názvom „národ“ (nation, nazione) rozumejú „štát“. Vlastne nemajú kategóriu pre národ ako taký. Vedia, čo je ľud.

Lenže národ je čosi viac ako ľud. V niektorých afrických krajinách nejstuuje národ ako etnická skupina, lebo jestvuujú iba kmene, ktoré spolu vytvárajú štát, a niekedy sú to iba maličké skupiny, čo sa ešte nezliali v národ. Francúzske a anglické encyklopédie, azda cieľavedome zmanipulované a spracované v minulosti pre politické ciele, zväčša nepoznali heslo Slovák ako národ. Inde zas hlásiť sa za Slovák sa považuje za prehnatý nacionalizmus, niekedy za separatizmus. Povedať Slováka už znie takto. Hovorím vám rôzne reakcie, aké existujú. Je teda veľmi rozšíreným javom, že vzdelaní ľudia, ale najmä novinári, nepoznajú meno

je pre vás najvyššou smernicou a vodítkom konania, ako to hovorí naša hymnická pieseň „Kto za pravdu horí v svätej obeti, kto za ľudstva práva život posväť“.

Svet, ale najmä stredná a východná Európa, žije v prelomovom období. Padajú ideológie, múry, systémy, bloky. Vytvárajú sa nové systémy, kladú sa základy novej budúcnosti. Každý prelom je ako pôrod, prináša so sebou bolesť, ale aj radosť a nádej nového života. Prelom môže priniesť so sebou aj určitú krízu, ktorá sa má však stať krízou rastu k čoraz väčšej vyspelosti, zrelosti a zodpovednosti. Rast znamená súvislosť, kontinuitu vo všet-

na základe objektívnych prameňov. Tie nám hovoria, že sme sa objavili na javisku kultúrnych dejín práve krstom. Prvé kultúrne slovo našich predkov bolo Božie slovo v preklade solúnskych bratov, ba dokonca prvé slovo evanjelia svätého Jána, ktoré tu s nami rozoberal na bratislavskej Teologickej fakulte prof. Ján Stanislav. To slovo je: „Iskoni bie Slovo a Slovo bie u Boga i Bog bie Slovo.“

Význam týchto faktov, myslím, nie je v našej súčasnej historiografii dostatočne docenený. Mexičan bude hľadať začiatky svojej kultúry, ktoré nie sú kresťanské, v spisoch Aztékov a iných kmeňov. U Slovákov je spojivo kultúry a kresťanskej viery

Silan, Hlbina, Haranta, Dilong, Beniak, Žarnov - aby som menoval iba niektorých mŕtvych.

Z kresťanských, ba priam cyrilometodských prameňov sa zrodilo pamätné Memorandum slovenského národa roku 1861. Z nich vznikla Matica slovenská i Spolok svätého Vojtecha. Odbavíť všetko toto bohatstvo posmešným názvom klerikalizmus, alebo ešte horším, by nebolo ani objektívnym, ani serióznym zhodnotením slovenských dejín a síl, ktoré utvárajú našu svojskosť a našu totožnosť. Bulhari, ktorým priniesli vieru a písomníctvo slovienski žiaci svätých Cyrila a Metoda, si zachovali pamiatku

Jozef Tomko: Odkaz národu

Prejav prednesený v Slovenskej národnej rade
v Bratislave dňa 25. apríla 1991

Slovák, a ak ho poznajú, nepovažujú Slovákov za osobitný samostatný národ. To sú fakty.

Našastie Ján Pavol II. ako dobrý Poliak má aj v otázke národovedectva jasno a rozlišuje medzi prehnatým nacionalizmom a láskou k vlastnému národu, čiže pravým národovectvom, ako to vyjadril v dôležitom prejave v UNESCO roku 1980, keď povedal: „Právo národa na zabezpečenie svojej kultúry a svojej budúcnosti nie je ozvenou nijakého nacionalizmu, lež ide iba o trvalý ľudský zážitok a o ľudské výhľady rozvoja človeka.“ Mnohé jeho prejavy tohto roku sú na obranu práva každého, i malého národa, nech je to izraelský či palestínsky, alebo iný.

Osobne považujem národné cítěnie za jeden z ušľachtilých citov ľudskej osoby a národnú príslušnosť a svojskosť za Boží dar. Verím, že každý človek sa z Božej prazreteľnosti narodí v istej rodine a v národe, ktoré si osobne nevyberá, ale sú mu dané. V tomto zmysle chápem básnické slová Solženicyna, že „všetky národy sú rozličné tváre Boha“, to jest sú Božimi darmi. Ako spoločenstvo ľudí má však každý národ svoje pozitívne hodnoty i svoje negatívne vlastnosti. Držať sa národnej svojskosti bez preháňania a v úcte k iným národom, prehľbovať a zveľaďovať duchovné hodnoty a zušľachťovať vlastný národ môže iba pomôcť k dobrým vzťahom k iným národom a k budovaniu všeludskej rodiny.

Z tohto hľadiska považujem vašu prácu za službu národu a celému spoločenstvu Slovenska, ktoré vás zvolilo, aby ste sa starali o jeho spoločné dobro. Starat' sa a slúžiť. Služba je dokonca doslovný preklad latinského slova „minister“. Váš všetkých zvolil ľud, aby ste slúžili spoločnému dobru a obohacovali národ ozajstnými hodnotami. Spoločné dobro všetkých obyvateľov Slovenska na poli hospodárskom, sociálnom, kultúrnym, politickom, dobru, ktoré zahrňuje vytvorenie podmienok a atmosféry slobody aj pre náboženský a mravný rast všetkých,

kom, čo je zdravé, hodnotné, a očistu od všetkého škodlivého a negatívneho. Národ je tiež živý organizmus, ktorý podlieha týmto životným zákonom. Prelomové obdobie ho má priviesť k novej zrelosti, očistiť, obnoviť, omladiť, vzpružiť, zjednotiť.

Už vyše roka sa na Slovensku celkom právom hovorí o mravnej obrode národa i všetkých obyvateľov. Ak táto obroda nemá ostať okridleným, no nakoniec prázdnyňm slovom, ktoré sa po čase ošúcha a nechá zapadnúť prachom zabudnutia, všetky zložky národa aj všetci obyvatelia, a najmä zodpovední činitelia musia priložiť ruku k dielu, poznajúc a rešpektujúc zákonitosť takej obnovy v životnom organizme, akým je národ. Národ je ako ľudská osoba alebo ako strom. Nežije bez koreňov a nežije bez budúcnosti. Vie prežiť krízu, krízu rastu iba z pravých hodnôt minulosti, ktoré ho prerodia v nové časy. Návrat k najhlbším koreňom národného bytia sa tak stáva obrodnou silou, silou pre nové obdobie v povedomí vlastnej totožnosti. Iba tak pohľad do vlastnej minulosti sa nestane nostalgiou, ale prerodujúcou energiou a odvahou do budúcnosti, iba tak si môže národ uvedomiť zmysel svojho jestvovania v histórii.

Korene nášho národa tkvejú v cyrilometodskom dedičstve. Slováci sú priamymi dedičmi duchovného bohatstva, ktoré nám priniesli veľkí misionári svätý Cyril a svätý Metod. Ešte roku 1983 režim nasadil všetko, aby z ich diela, ktoré dnes obdivuje celý svet ako vzor inkulturácie, spravil čisto politickú, tzv. byzantskú misiu. A predsa Rastislavovi poslali si žiadali od Michala III. „biskupa a učiteľa, ktorý by hlásal ľudu vieru v zrozumiteľnom jazyku“. Preklad Biblie a liturgických kníh a výchova kňazov, to všetko sú náboženské ciele a náboženské diela. Isteže, vplyv týchto veľkých apoštolov evanjelia sa prejavil aj na občianskom a kultúrnom poli, ale podstata ich misie je náboženská, kresťanská. A tak naši historici by mali zrevidovať pokrivené tvrdenia

hmatateľné v celej histórii už od samého začiatku. A tak vytrhnúť Krista a kresťanstvo z dejín Slovákov by znamenalo negovať a falšovať slovenské dejiny. Toto sú fakty. Kresťanská viera naozaj sprevádzala Slovákov cez celé dejiny. Kým väčšie národy zmizli z mapy sveta, viera a mravnosť zachránili malý slovenský národ pred zánikom a pred vymretím za rôznych vpádov, pohrôm, vojen, hladu a útlaku. Ako tvrdí Janšák, Slovensko malo pri sčítaní ľudu roku 1720 len 730 000 obyvateľov. Ako by mohol tento počet vzrastať, keby si národ nebol zachoval vysokú mravnú úroveň a rodinnú morálku?

Nejdem sa rozširovať o prítomnosti cyrilometodskej myšlienky v náboženských dejinách slovenského národa. Na túto tradíciu nadväzujú Spišské zlomky staroslovienského evanjeliára z 13. storočia, rukopisy misálov a breviár bratislavskej kapituly zo 14. storočia a potom nepretržitý rad literárnych a historických diel až po naše časy, a to - čo je zaujímavé - tak u reformovaných cirkví, ktoré cyrilometodskú tradíciu prijali nie pre úctu k svätým, ale ako vzácnu súčasť slovenských dejín, ako aj u katolíkov, a to západného aj východného obradu. Jedno však treba vyzdvihnúť ako príznačné pre slovenský národ: cyrilometodská myšlienka sa vynára v dobách najvyššieho útlaku ako mravná i národná energia, nie ako zradné spodné vody, ale ako obrodný prameň živej vody. Od 16. storočia a od zavedenia tlačiarne je to nepretržitá procesia autorov, ktorí ju pestujú: Cantus catholici, Sinapius - Horčička, Ján Baltazár Magin, Samuel Timon, Adam František Kollár, Juraj Papánek, Juraj Palkovič, Juraj Fándly, kardinál Alexander Rudnay, Anton Bernolák, Ján Hollý, Andrej Radlinský, Ján Palárik, dvaja biskupi: katolík Štefan Moyses a evanjelický superintendent Karol Kuzmány, František Sasinec, Jozef Škultéty, Andrej Kmeť, až po naše storočia s menami ako Hodál, Stanislav, Miškovič, Eugen Paulíny,

solúnskych bratov ako národný sviatok aj za ateistického režimu. O koľko viac si musíme uctiť ich pamiatku a zachovať ich dedičstvo my, Slováci, bez rozdielu náboženstva. A tak mravná obroda národa musí čerpať z kresťanských koreňov a prameňov. Konečne, akú inú morálku, spoločnú morálku chceme vynájsť? Nech sa však nikto nebojí, že tu ide o nejaký konfesionalizmus. Čo je kresťanské, opravdivo kresťanské, je hlboko ľudské. Alebo slovami Druhého vatikánskeho koncilu: „Kristus v plnej miere odhaľuje človeka človeku a dáva mu najavo vznešenosť jeho povolania.“

Návrat k vlastným koreňom znamená pre slovenský národ ozajstný a pravý humanizmus, úctu k človeku a k jeho najhlbším hodnotám. Mravná obroda sa začína práve tým, že si uvedomíme dôležitosť týchto hodnôt a dáme im prednosť v súkromnom i verejnom živote. Vy ste povolani k tejto múdrosti a prezieravosti, vy máte kľúče k šťastnej budúcnosti národa.

Teda obroda. Obroda v čom a k čomu? Mravná obroda znamená veľa konkrétnych vecí. Dovolil by som si spomenúť, drahí rodáci, niekoľko aspektov, ktoré osobne považujem v tejto historickej chvíli za dôležité. Písal som tieto riadky pred vyše týždňom, dúfam, že majú svoju aktuálnosť aj dnes.

Ponajprv nám treba obnoviť základné črty našej slovenskej povahy, azda poškodenej systémom vzájomnej nedôvery, udávania a ohovárania. Slovákov si v cudzine oceňujú pre ich srdečný ľudský vzťah. „Ak zvoláš Slováka, nech sa ti ozve človek!“ - povedal by dnes Ján Kollár. Nech sa už naozaj vráti na Slovensko sloboda ducha a svornosti, ktorú túžobne čakal básnik (Laco Novomeský - pozn. redakcie): „Až sa zas budú básne čítať a v ľudoch ľudí spoznáš zas“, alebo Marián Žiar, keď hovorí o dobe, „keď brat bude bratom a láska láskou“.

Túto ľudskosť a dobrosrdečný vzťah si musíme obnoviť ponajprv medzi sebou, v úzkom kruhu, v de-

dine, v meste, na pracovisku, v parlamente a potom ho rozšíriť ďalej. Lebo ako hovorí Vladimír Mináč v Dúchaní do pahrieb „Stať sa Slovákom, úplným Slovákom, znamená stať sa bratom všetkých ľudí. Taký je aj vznešený odkaz našich dejín“. Priznám sa vám, že táto črta slovenskej povahy je vzácnym darom, ktorý všetkým nám, aj mne, otvára cestu najmä v Afrike, Latinskej Amerike, ale aj inde. To však znamená prekonať príslovečnú slovenskú závisť hlavne voči vlastným krajanom. Táto ľudská spolupatričnosť by sa mala prejaviť aj na národnom poli ako snaha po jednote a solidarite. V Amerike som počul poznámku, že kde sú dvaja Slováci, tam sú hneď tri strany. Vieme byť

presvedčali národ o škodlivosti a zostalosti náboženstva, o nezlučiteľnosti viery a vedy a o psychologické rozpustenosti, ktorú vraj viera spôsobuje. Vzbudzoval sa dojem, že pokrok vedie nutne k ateizmu, ktorý vraj triumfuje vo svete. Môžem vám zo skúsenosti povedať, že náboženstvo je jedno z najhlbších a najtrvalejších zložiek života ľudstva, a to na každom kontinente. Rozširuje sa nie tak ateizmus, ako určitý druh agnosticizmu a sekularizácie spojenej s presvedčením, že náboženstvo patrí do čisto súkromnej sféry a nemá nič spoločného s verejným spoločenským životom. A takéto názory privádzajú na Západe k úpadku civilizácie a k zúfalému hľadaniu opory a istoty života, ba

zdôraznil Ján Pavol II. prednedávnom, „poukazovať aj na trvalú schopnosť kresťanskej viery prinášať nové plody neoceniteľnej hodnoty v duchovnom a mravnom, filozofickom a umeleckom, právnom i politickom vývoji dnešných európskych spoločností“.

Preto Svätý Otec v tom istom prejave vyslovil (citujem): „Všetkým, ktorí sú zodpovední za spoločenský život, najmä politickým predstaviteľom jednotlivých štátov, presvedčenie cirkvi, že vyučovanie náboženstva nie je iba súkromnou záležitosťou, ale službou pre spoločné dobro. V Európe, ktorá uznáva práva človeka a občana, uskutočnenie takéhoto vyučovania zabezpečuje základné práva svedomia, ktoré by

nejakého spiatocného mravokárstva. Zahrňuje konkrétne napríklad statočnosť a spravodlivosť vo verejnom živote, vo verejnej správe, na pracovisku, zahrňuje tiež váhu s dvoma miskami, na ktorých sú práva a povinnosti a neustranná miera, rovnaká pre všetkých. Mravná obroda má znamenať zákonnú ochranu všetkých ľudských dober a hodnôt, najmä tej základnej hodnoty - ľudského života od samého počatia až po dôstojnú smrť. Mravná obroda nemôže obísť rodinu, ktorá je základnou bunkou ľudskej spoločnosti, národného i náboženského spoločenstva. Tu má štátna správa a zákonodarcovia nesmiernu zodpovednosť priam za fyzickú existenciu národa. Na začiatku tohto

ských gréckokatolíkov. Ale aj povaha Slovákov je tak trochu uprostred medzi racionalistickým Západom a citovou intuíciou Východu. Sme teda, bez preháňania, v srdci Európy, na križovatke jej hlavných dejinnokultúrnych síl. A tak už sama cyrilometodská tradícia núti Slovákov, ako priamych dedičov, k rozmyšľaniu o ich mieste v terajšom a budúcom európskom dani, pri stavbe Európy „s dvomi pľúcami“, ako ju prorocky nazval Ján Pavol II. ešte v rokoch 1979 - 1980 (ešte sa živo pamätám na tieto diskusie), alebo pri stavbe jediného spoločného „európskeho domu“. Ak jestvuje nejaký zmysel dejín, tak i terajší Slováci si musia nevyhnutne položiť otázku o zmysle vlastných dejín. Vám sa už konkrétne natíska táto otázka na rôznych poliach. Jedno je isté: máme všetky dejinné predpoklady, aby sme ostali otvorení pre Európu a pre pozitívne hodnoty tak zo západu, ako aj z východu, nechajúc stranou to, čo je úpadkové a negatívne, a hľadajúc to, čo je hodnotné a osožné.

Ostaňte teda verní svojmu národu, spravodliví k národnostným menšinám vo vnútri, ale aj otvorení pre Európu a pre svet. A nezabúdajte ani na Slovákov v zahraničí. My, Slováci v zahraničí, a najmä my Slováci okolo Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme sme nikdy neprijali urážlivý titul, ktorý nám uštedrili niekdajší mocipáni: suchá ratolesť. Nech Slovensko nie je nikdy viac machochou svojim synom v zahraničí.

Drahí krajanovia, hľa, ako ja vidím vznešené poslanie predstaviteľov všetkých obyvateľov Slovenska, Slovákov i národnostných menšín - Maďarov, Rusínov, Ukrajincov, Rómov -, neviem, či som niekoho nevynechal, keď vás dnes tu, na tejto pôde úctivo pozdravujem. Mravná obroda sa začína nie u druhých, ale zmenou seba samého, zmenou vlastného postoja k bratom a sestram v národe, k spoluobyvateľom, k iným národom, k ľudstvu. Táto obroda je výslednicou a nevyhnutnosťou zákonitostí slovenských dejín a ich duchovného, etického, náboženského i európskeho obsahu.

Verím v obrodnú a plodnú energiu slovenského národa, ktorá sa môže obnoviť pri prameňoch živej vody. Ako tvrdí odkaz Vajanského prednesený v ťažkých dobách: „My nebojme sa ani chvíľu o národného génia, čo by sme i všetci proti nemu hrešili.“ - A k tomu odkazu pridávam - za podmienky, že urobíme tú najdôležitejšiu, najtichšiu revolúciu, zmenu vlastného srdca.

A keď si dnes s vdácnosťou pripomíname výročie návštevy nášho veľkého priateľa pápeža Jána Pavla II. na Slovensku, dovoľte mi, aby som zakončil slovami, ktoré nám všetkým adresoval pri návšteve Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme 8. novembra 1981, aby sme ostali verní cyrilometodskému dedičstvu, aby sme ho vždy hlbšie poznávali a uplatňovali „vo všetkých životných rozmeroch, so všetkými dôsledkami pre osobný a spoločenský život“, aby sme ho ochraňovali a zveľaďovali „v istote, že ono je základom vašej duchovnej veľkosti a skutočnej kultúrnej výšky vášho národa“.

Tie slová sú prorockou výzvou a z mojej strany tiež nádejou a každodennou modlitbou, do ktorej zahŕňam i vaše vznešené poslanie.

niekedy mimoriadne úslužní k cudziemu, a bezohľadne tvrdí k vlastným. Nech nás už večne nezaťažuje dedičstvo - povedal by som - kliatba Svätoplukových synov: nesvornosť. Je nás málo, sme vo svete neznámi. Ak sa ešte nebudeme vedieť zjednotiť v zásadných veciach, nikdy nič nedosiahneme, ba utrpíme ako národ iba škody.

K upevnieniu jednoty je potrebná silná snaha o spoločné dobro, o spoločné hodnoty, silné povedomie národného bytia a ochota obetovať drobné, čiastkové osobné záujmy pre vyššie hodnoty. Nie nadiktovaná jednoliatosť a uniformita, ale povedomé zjednotenie sa mnohorakých síl za vyšším cieľom, ktorý je spoločný. Ako nás to učí veľký Augustín: in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas, čo by sa dalo aplikovať takto: v základných otázkach jednota, v podradných sloboda a vo všetkých láska.

Druhá pripomienka: náboženské presvedčenie je dôležitou zložkou človeka, jedinca, rodiny i národa. Slovenskí biskupi vyslovili nedávno pozorovanie, že ešte stále vládne strach verejne priznať svoju náboženskú príslušnosť. Celé desaťročia vládcovia všetkými prostriedkami

dokonca k mágií a paranáboženským formám.

Musíme sa preto čím skôr zbaviť odmietania a či takej ľahostajnosti voči náboženstvu, najmä voči kresťanstvu. Ako hovoria slovenskí biskupi vo svojom príhovore z 13. marca „vyrástli sme z cyrilometodského dedičstva a v ňom tkvejú korene nášho národa. Je našou povinnosťou pokračovať v našich kresťanských tradíciách, chrániť si vieru i na verejnosti“. Vyjadril by som to ešte ináč: každý múdry vládca vie, akú dôležitú úlohu má náboženstvo pre spoločnosť, pre verejnosť. A to nie je totalita. Prvý predpoklad viery je sloboda. Kresťan nikdy nebude ukladať totalitu. K spoločnému dobru patrí preto aj dať výraz a priestor náboženstvu vo verejnom živote a v spoločenskom zriadení.

A tak vyučovanie náboženstva v škole, isteže na základe slobodného prihlasovania sa, je základnou požiadavkou nielen pravej náboženskej slobody, ale aj ozajstnej mravnej obnovy. Vyučovanie náboženstva totiž nevedie len k znovuobjaveniu kresťanských koreňov Európy a k zisťovaniu toho, čo kresťanstvo pre náš kontinent v minulosti znamenalo, ale musí poukazovať, ako to

akákoľvek emarginácia alebo znehodnotenie hlboko ranili. Preto je aj potrebné,“ pokračuje Ján Pavol II., „aby právne normy a smernice boli tak jasne vyjadrené, že by zabezpečili v prítomnosti žiakov, v rozvrhoch a v školskej organizácii podmienky pre účinný a dôstojný priebeh vyučovania náboženstva vo verejnej škole podľa princípov takého istého postavenia kultúrneho a výchovného, aké majú ostatné predmety.“

Predvídať v regulačných plánoch miesto pre stavby kostolov a náboženských zariadení, spolu so školami, nemocnicami, kultúrnymi zariadeniami, je dnes pravidlom pre pokročilé a dobre organizované mestské správy. Používanie rozhlasu a televízie nemôže byť monopolom moci alebo záujmových skupín, lebo sú to jedny z hlavných prostriedkov vplyvu na verejnú mravnosť, ktorá sa má obroditiť. Takisto sa zahraničie čuduje, že sa ešte stále objavujú názny podzemného boja a diskriminačných pokusov proti náboženstvu. Ako potom hovoriť o mravnej obrode a o kresťanských koreňoch nášho národa?

Mravná obroda zahrňuje všetko, čo je dobré, krásne a zdravé v našom ľude a národe. Netreba sa jej báť ako

storočia sa Francúzi zachránili pred rýchlym úpadkom múdrou rodinnou politikou. Dnes skoro všetky západoeurópske národy začínajú proces vymierania s úpadkom rodiny. Na jednoduché zachovanie národa, čiže na reprodukciu potrebuje mať každá manželská dvojica aspoň 2,1 detí - to je priemer. Ako sa potom dávať na rekordné druhé miesto na svete v potratoch, ktoré má republika hneď po Sovietskom zväze? A nás nie je 250 miliónov! A čo povedať o 116 zákonne povolených potratoch na 100 narodených detí v Bratislave? Tu už ide naozaj o osud národa, o jeho fyzickú existenciu. Isteže, tu treba rozvážnu politiku, ktorá sa nedá zvieť nikým a ničím, a ktorá vhodnými prostriedkami sleduje iba dobro rodiny a dobro národa.

Nakoniec dovoľte mi ešte jednu krátku úvahu spojenú s mravnou obrodou. Slovensko svojou polohou a historickým vývojom sa nachádza uprostred dvoch kresťanských tradícií - západnej alebo rímskej a východnej, alebo byzantskej. Tieto dve navzájom sa dopĺňajúce vetvy a kultúry ešte dnes jestvujú a spolunajúvajú na Slovensku ako kresťanská tradícia zviazaná viac so Západom a ako východná, byzantská tradícia sloven-

Dňa 8. augusta 2022 zomrel v Ríme kardinál Jozef Tomko. Predišiel nás do večnosti v požeňnanom veku 98 rokov. Aj keď pri takomto vysokom veku smrť by nemala byť neočakávanou tragédiou, v tomto prípade jeho smrť je bolestnou stratou nielen na jeho rodnom Slovensku, ale v celom katolíckom svete. Svojím životným dielom, v službe Bohu, Cirkvi a národu Jozef Tomko zanecháva po sebe veľkolepé dielo, ktorým sa hlboko zapísal do srdca vďačného spoločenstva celosvetovej Cirkvi i členov malého stredoeurópskeho národa, z ktorého vyšiel.

Narodil sa 11. marca 1924 vo východoslovenskej obci Udavské, pri Humennom. Základnú školu navštevoval v rodisku, strednú školu (gymnázium) v Michalovciach. Po maturite v roku 1943 začal študovať teológiu na Cyrilometodskej bohosloveckej fakulte v Bratislave. Na svojich predstavených urobil hneď od začiatku veľmi dobrý dojem. Rektor seminára, pomocný biskup Michal Buzalka, vydal o ňom takéto svedectvo: „Je to jeden z najprikladnejších a najzbožnejších bohoslovcov. Skromný, tichý, pokorný, poslušný a veľmi usilovný. Bol viceduktorom prvého ročníka. Je veľmi nadaný.“

Ako vynikajúceho študenta ho poslal košický biskup Jozef Čársky – pri prvej príležitosti, ktorá sa po vojne naskytla – pokračovať v štúdiách v Ríme. V novembri 1945 odchádza so skupinou ďalších slovenských a českých študentov-bohoslovcov do Ríma, aby tam ako rezident pápežského kolégia pre bohoslovcov z Česko-Slovenska (Nepomucenum) a na Pápežskej lateránskej univerzite pokračoval v kňazskej formácii.

Bola to strastná cesta. Spomína, ako on a jeho spoločníci najprv cestovali do Prahy, kde sa k nim pridali vicerektor Nepomucena Josef Bezdiček, ekonóm František Planner a niekoľko českých bohoslovcov. Z Prahy cestovali vlakom cez Rakúsko, Salzburg a Innsbruck. Prenocovali v Brenneri a odtiaľ pokračovali nasledujúci deň cez Brennerský priesmyk do Talianska. Následky vojny boli viditeľné všade, kde prechádzali, a návrat normálnych časov bol ešte ďaleko. „Do vozňov fučalo zo všetkých strán. Namiesto sklenených okien boli drevené dosky. Vozne boli prepustené do prasknutia,“ spomína. Po 27 hodinách cestovania unavení a vyčerpaní prišli do Ríma. Na konečnej stanici v Ríme ich čakal chaos a neporiadok. Vicerektor ich varoval, aby si dávali dobrý pozor na veci, lebo okolo sa potulovali indivíduá, ktoré kradli všetko, čo sa dalo. Našťastie Nepomucenum nebolo ďaleko od stanice a po dlhej a únavnej ceste si mohli konečne oddýchnuť.

V Ríme sa Jozef Tomko so zápalom venoval poslaniu, pre ktoré prišiel do Večného mesta. S úspechom ukončil štúdium teológie, aby sa potom mohol vrátiť do vlasti a v pastoračnej službe zužitkovať nadobudnuté vedomosti a skúsenosti. Kňazskú vysviacku prijal v Ríme 12. marca 1949.

Medzitým však v jeho rodnej zemi prebiehali búrlivé politické zápasy o moc, ktoré vyvrcholili vo februári 1948, keď sa v „ľudovodemokratickom“ Česko-Slovensku zmocnili vlády komunisti. Z verejného života sa vytratili posledné zvyšky demokracie a začalo sa „budovanie socializmu“ s typickými sprievodnými znakmi, medzi ktorými výrazne vyčnieval boj proti náboženstvu. Viacerí domáci biskupi a vicerektor Bezdiček radili, aby novokňazi zostali v Ríme, v nádeji, že protináboženský útlak je len prechodnou fázou a o rok-dva sa situácia zlepši.

Jozefovi Tomkovi medzitým ponúkli administratívnu prácu – stal savicerektorom kolégia Nepomucenum. Do funkcie, ktorá mala byť iba prechodná, nastúpil začiatkom roka 1950. Očakávaná zmena k lepšiemu však neprichádzala a z dočasného postavenia sa stalo 15-ročné zamestnanie. Od roku 1953 už ako ekonóm, čiže hospodársky správca kolégia. Bol prvým Slovákom vo vedení a správe tohto kolégia, ktoré bolo založené v roku 1929 pre českých a slovenských bohoslovcov a odchovalo obom národom mnohých vynikajúcich kňazov.

Funkcia, ktorej sa Jozef Tomko v roku 1950 ujal, bola nielen zodpovedná, ale aj mimoriadne náročná. Aby mohlo kolégium v svojom poslaní pokračovať, bolo potrebné zaobstarať finančné prostriedky, ktoré predtým poskytovala Katolíckacirkev v Česko-Slovensku. Po februári 1948 tento hlavný prameň podpory vyschol úplne a bolo potrebné hľadať nové zdroje. Niekoľkokrát navštívil Ameriku a s prosbou o podporu sa obracal na tamojšie krajské spolky a organizácie a na medzinárodné charitatívne a dobročinné ustanovizne. Takto už v svojich mladých rokoch nadviazal známosti s vedúcimi predstaviteľmi krajského verejného života v zahraničí.

Toto však predstavovalo iba viditeľnú stránku jeho mnohostranných aktivít. Keď už bolo treba pripustiť, že pobyt

na druhej strane železnej opony bude pravdepodobne veľmi dlhý, Jozef Tomko nastúpil cestu postgraduálneho štúdia. A tak popri hlavnom zamestnaní usilovne pokračoval v štúdiách. Už v roku 1951 sa habilitoval na doktora teológie na Pápežskej lateránskej univerzite dizertačnou prácou (v latinčine!) *De inhabitatione Spiritus Sancti secundum B. Petrum de Tarantasia* (Oinhabitácii Ducha Svätého podľa bl. Petra z Tarantaise; Bl. Pierre de Tarentaise bol dominikánsky teológ, profesor a od januára do júna 1276 rímsky pápež Inocent V.)

V štúdiu pokračoval na Pápežskej Gregorovej univerzite,

Do tohto intenzívneho intelektuálneho nasadenia dokázal ešte vložiť aj sériu prednášok na Medzinárodnom inštitúte sociálnych štúdií Pro Deo v Ríme v školskom roku 1955/1956.

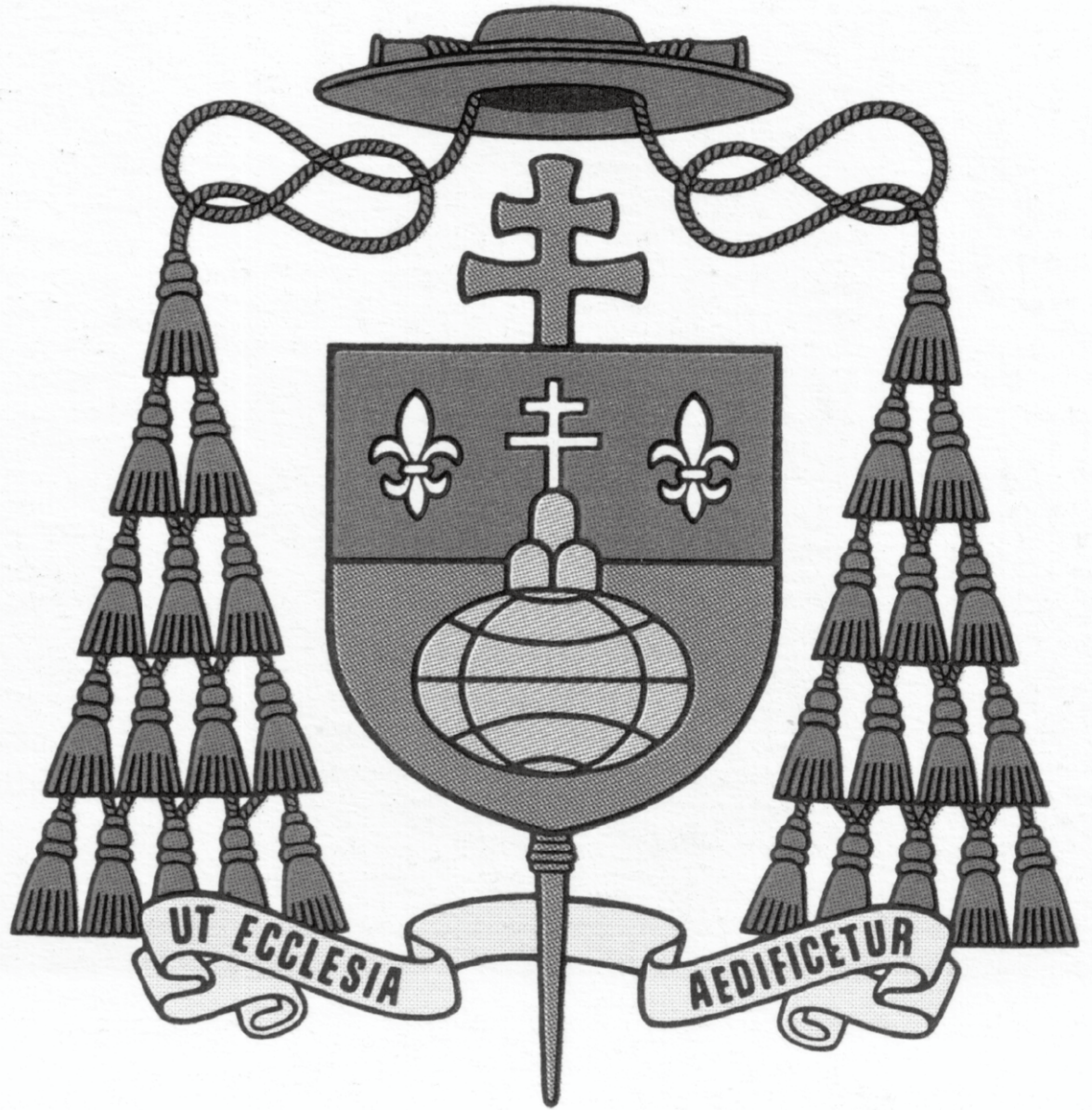
A napokon: Nezanedbateľná bola aj jeho aktívna účasť pri založení a budovaní Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme.

Rok 1961 možno v živote Jozefa Tomka v určitom zmysle slova nazvať prelomovým. Končí sa jeho práca v Nepomucenu, ktorá bola vo veľkej miere zasvätená službe Katolíckej cirkvi na Slovensku a v českých krajinách, a začína sa jeho práca v službách celosvetovej Cirkvi.

FRANTIŠEK VNUK

In memoriam...

(Jozef Tomko, 1924 – 2022)

kde v roku 1956 získal doktorát zo sociológie. Tentokrát bola jeho dizertačná práca o pracovných vzťahoch v Česko-Slovensku v taliančine (*Il rapporto di lavoro in Cecoslovacchia negli anni 1945 – 1954*).

V roku 1961 získal doktorát práva na Pápežskej lateránskej univerzite. Habilitoval sa dielom o historicko-právnych záležitostiach v súvislosti so zriadením troch biskupstiev – Spišského, Banskobystrického a Rožňavského – na území Slovenska. Tieto biskupstvá vznikli vyčlenením z Ostrihomskej arcidiecézy v roku 1776 z podnetu viedenského cisárskeho dvora, za panovania Márie Terézie. Svoju dizertačnú prácu predložil v nemčine – *Die Errichtung der Diözesen Zips, Neu sohlund Rosenau (1776) und das königliche Patronats recht in Ungarn*.

V priebehu jedného desaťročia teda tri doktoráty, tri vedecké práce a každá v inom jazyku!

Jeho novým pôsobiskom bola Najvyššia kongregácia Svätého officia, v tom čase pod vedením kardinála Alfreda Ottavianiho. Bola to najvyššia (a najobávanejšia) sekcia Rímskej kúrie a jej poslaním bola obrana učenia Cirkvi pred bludmi. Jedným z jej oddelení bolo aj oddelenie na kontrolu tlačných publikácií a Jozef Tomko – pretože mal doktorát z troch vedných odborov a ovládal päť či šesť jazykov – nastúpil do oddelenia Indexu zakázaných kníh (*Index librorum prohibitorum*), kde pracoval až do októbra 1974, keď bol tento odbor zrušený.

Medzitým sa však v rokoch 1963 – 1965 konal Druhý vatikánsky koncil. Počas trvania koncilu bol Jozef Tomko úradne poradcom pre vieroučné otázky, ale ešte viac bol zaneprázdnený organizačnými a komunikačnými úlohami. Boli to najmä styky s tými biskupmi zo socialistických krajín, ktorým komunistické vlády dovolili vycestovať do Ríma

a zúčastňovať sa na koncilových rokovaníach. Títo jednotlivci často potrebovali pomoc a radu, aby sa vedeli orientovať v medzinárodnom prostredí biskupov z celého sveta, od ktorého boli ateistickým režimom izolovaní. Mladý, ale v znalostiach rímskej administratívy veľmi zbehlý kňaz Jozef Tomko im preukazoval cenné a vďačne prijímané služby.

V pokoncilovom období čakali na Jozefa Tomka nové dôležité úlohy. Bolo treba uvádzať do života koncilové reformy, ktoré zahŕňali aj organizačnú prestavbu kongregácie, v ktorej pracoval. Išlo to dosť ťažko, pretože prefekt kongregácie kardinál Ottaviani nebol reformami nijako nadšený. V roku 1965, v rámci postkoncilovej reorganizácie, bol názov Kongregácie Svätého oficína zmenený na Kongregáciu pre náuku viery. Jej prefektom sa stal pápež a kardinál Ottaviani bol ustanovený za jej proprefekta. Reorganizácia znamenala aj zmenu štýlu a niektorých aspektov činnosti kongregácie. Dôraz sa kládol nielen na ochranu pred bludmi, ale viac na vysvetľovanie a rozvíjanie viery. (Kardinál Ottaviani označil tieto zmeny za „akt pohľadového odmietnutia stáročnej tradície“.) Tomkovo pôvodné pracovisko, Index zakázaných kníh, bolo v priebehu reorganizácie zrušené.

V januári 1968 kardinál Ottaviani rezignoval zo svojho úradu, pápež Pavol VI. jeho rezignáciu prijal a za proprefekta kongregácie ustanovil záhrebského arcibiskupa Fraňa Šepera. S novým vedúcim kongregácie si Jozef Tomko od začiatku vytvoril veľmi úzky priateľský vzťah. Ovocím tohto priateľstva boli aj niektoré personálne úspechy. Napríklad, nemalou zásluhou Jozefa Tomka bolo i to, že pracovníkmi Kongregácie pre náuku viery sa stali aj niekoľkí slovenskí kňazi žijúci v Taliansku, napr. Jozef Zlatňanský a František Škoda.

V rámci pokoncilovej decentralizácie v roku 1967 pápež Pavol VI. uviedol do života Cirkvi celocirkevnú Biskupskú synodu (ktorú dnes tak energicky presadzuje pápež František). Jedným z jej tajomníkov bol Jozef Tomko, ktorý bol rok predtým vymenovaný za vedúceho doktrínálneho úradu Kongregácie pre náuku viery. V nasledujúcich rokoch účinkuje ako sekretár Kardinálskej komisie pre zmiešané manželstvá.

V decembri 1974 bol vymenovaný za podsekretára Kongregácie pre biskupov a o päť rokov neskôr za generálneho sekretára Biskupskej synody. V týchto funkciách sa stretáva, korešponduje a rokuje so stovkami biskupov z celého

sveta, oboznamuje sa s ich problémami a pomáha pri ich riešení. Pri jeho vynikajúcej pamäti si vie spomenúť na ich mená aj po rokoch a pri opätovnom stretnutí – pri ich návšteve v Ríme alebo pri stretnutiach predstaviteľov oblastných biskupských konferencií – ich už oslovuje ako „starých známych“. Pri jednom takom pracovnom stretnutí (Sydney 1973) sme mali možnosť privítať ho medzi nami tu v Austrálii.

Do tohto obdobia spadá aj jeho činnosť v ekumenickom hnutí a účasť na viacerých ekumenických stretnutiach ako delegáta Svätej stolice.

Významným míľnikom v jeho živote bolo vymenovanie za arcibiskupa 12. júla 1979 (titulárny arcibiskup dukljanský; Duklja, zaniknuté mesto neďaleko Podgorice v Čiernej Hore, bola v staroveku a v ranom stredoveku biskupským sídlom). Bol to sviatok celej slovenskej pospolitosti. Skromne doma, radostne a oduševnene v emigrácii. Jeho biskupská vysviacka vo vatikánskej Sixtínskej kaplnke, ktorej predsedal pápež-Slovan Ján Pavol II., bola – ako to charakterizoval jeho biskupský druh Pavol Hnilica – transfúziou krvi ubolenej a umlčanej Cirkvi. Krátko na to (18. októbra 1979) bol vymenovaný za člena Pápežskej komisie na výklad dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu.

Biskupská vysviacka sa konala 15. septembra, na sviatok Sedembolestnej Panny Márie, Patrónky Slovenska. Biskupský erb nového biskupa odzrkadľuje jeho lásku k Bohu, národu a rodnej diecéze. Stredobodom erbu je slovenské trojvršie s cyrilo-metodským krížom, tri ľalie ako symbol Košickej diecézy a biskupské motto: Ut Ecclesia edificetur (Aby sa zveľaďovala Cirkev).

V nasledujúcich rokoch sa novovysvätený biskup venoval najmä činnosti vyplývajúcej z jeho novej funkcie. Organizoval prípravu a priebeh generálnych biskupských synod a konferencií. Vynaložil veľa úsilia o prekonanie pokoncilových kríz, ktoré sa začali nebezpečne vynárať v niektorých západných štátoch (napr. v Holandsku v roku 1980) ako ovocie sekularizácie, svojvoľného výkladu koncilových dokumentov. Znepokojenie vyvolávali aj také javy, ako bol pokles kňazských a rehoľných povolaní, všeobecný úpadok religiozity a pod.

Pápež Ján Pavol II. s uspokojením sledoval činnosť biskupa Tomka a dôstojne ju ocenil, keď ho 24. apríla 1985

vymenoval za proprefekta Kongregácie pre evanjelizáciu národov a o mesiac neskôr, 25. mája 1985, ho vymenoval za kardinála.

Oba tieto prejavy pápežskej priazne boli nielen poctou pre Jozefa Tomka, ale aj pre celý slovenský národ. Bol prvým slovenským kuriálnym kardinálom a ako prefekt Kongregácie pre evanjelizáciu národov sa súčasne stal aj veľkým kancelárom Pápežskej univerzity Urbaniana.

Radostná udalosť mala však aj svoju neradostnú stránku. Tlač a oznamovacie prostriedky na Slovensku sa o udalosti nezmiňovali vôbec a pre zahraničnú tlač a oznamovacie médiá bol Jozef Tomko „Czech“. Arcibiskup Dominik Hrušovský v svojich spomienkach viac so smútkom než v hneve zaznamenáva:

„Keď bol Tomko vymenovaný za kardinála, nachádzal som sa akurát v Spojených štátoch v Allentowne, kde sa konala konvencia, čiže generálne zhromaždenie Združenia slovenských katolíkov. V hoteli som mal izbu vedľa americko-slovenského biskupa Andreja Grutka. Ráno o piatej ktosi klope na moje dvere. Otvorím, a bol to Grutka – ja v pyžame i on v pyžame. Prekvapene sa pýtam: „Čo je, pán biskup?“ „No, radostná správa. Z Ríma ohlásili mená nových kardinálov a medzi nimi je aj náš Jozef Tomko.“

Samozrejme, Grutka dal hneď kúpiť všetky noviny, čo sa dali kúpiť, zvedavo sme ich prezerali a potom aj pri raňajkách sme o tom diskutovali. On to hneď ráno ohlásil konvencii, kde bolo veľké nadšenie a radosť. Ale všetky noviny, spolu 23 amerických denníkov, písali o Tomkovi ako o „českom kardinálovi“. S trpkým humorom sme to telefonovali Tomkovi: Nie si síce z nášho národa, ale aj tak ti gratulujeme.“

Ako by nás takáto nedôslednosť nemrzela? Od čias Alexandra Rudnaya sme konečne mali kardinála Slováka, a aj toho nám cudzina zaradila k Čechom... Aby som historiku dokončil, aj Tomka to škrela, pretože i on potom protestoval a žiadal opravu na dvoch-troch miestach. Ale to bolo nanič.“

V emigrácii sme mali z toho veľkú radosť. „Už je iba krok od stolca sv. Petra,“ položartovne-polovážne sme komentovali jeho povýšenie na kardinála. V tejto nálade ktosi poznamenal: „Veď tým pápežom on už aj je!“ V rímskom folklóre sa totiž rozpráva o pápežskej trojnožke, na ktorej stojí cirkevná autorita: tvoria ju tzv. biely pápež („Papa bianco“), ktorý sídli

vo Vatikáne, čierny pápež („Papa nero“), ktorým je generál jezuitskej rehole, a červený pápež („Papa rosso“), ktorým je prefekt Kongregácie pre evanjelizáciu národov.

Kongregácia, na ktorej čele stál teraz Jozef Tomko, mala v minulosti názov Kongregácia pre šírenie viery (Sacra Congregatio de Propaganda Fide) a mala na starosti šírenie katolíckej viery, teda predovšetkým misionársku činnosť v zámorí. Kardinál Tomko bol jej 37. prefektom a riadil jej činnosť 16 rokov (1985 – 2001).

Na jeho pleciah ležala nielen starostlivosť o územie, ktorého rozsah výrazne prevyšoval ktorúkoľvek diecézu, arcidiecézu či cirkevnú provinciu na zeme, ale aj zodpovednosť zaň. Rozpočet jeho kongregácie býval vyšší než rozpočty všetkých ostatných kongregácií dohromady.

Ako prefekt bol Jozef Tomko na všetkých kontinentoch, otvoril asi 180 (!) nových diecéz, vysvätil stovky misionárskych biskupov, kňazov a diakonov, požehnal nové kostoly a cirkevné misijné budovy, riešil problémy, urovnával spory... Kedykoľvek pápež konal apoštolskú cestu do misijných krajín, kardinál Tomko ho takmer vždy sprevádzal.

Jozef Tomko nebol však iba sprievodcom, on bol aj blízkym priateľom a dôverníkom pápeža Jána Pavla II., ktorý ho nezriedka poveroval dôvernými úlohami alebo vysielal ako svojho osobitného delegáta na viaceré celosvetové cirkevné podujatia a oslavy. Jeho aktivity a blízkosť k Svätému Otcovi neušla pozornosti novinárov a spravodajcov pridelených Svätej stolici. Jeden z nich, anglický vatikanista Peter Hebblethwaite, v monografii *The Next Pope* (San Francisco: Harper, 1995) v svojej „prognostickej analýze“ o tom, kto bude pravdepodobným nástupcom Jána Pavla II., uvádza mená 18 potenciálnych kandidátov z radov kardinálov a medzi nimi ako „papabile“ figuruje aj meno Jozef Tomko.

Nečakaný pád komunistického panstva v strednej Európe bol vítanou udalosťou pre všetkých slobodmilovných ľudí. Kardinál

Tomko sa teraz mohol voľne vracat do rodnej vlasti, kde sa tešil všeobecnej obľube a požíval autoritu, o akej politik, publicista alebo človek vo verejnom živote mohol iba snívať. S potešením sledoval spoločenský a politický vývoj a svoj dobroprajný postoj vrúcne a presvedčivo vyjadril v prejave, ktorý predniesol pred plénom Slovenskej národnej rady 25. apríla 1991. Medzi iným povedal aj tieto vážne a hlboko precítené slová:

„Po 45 rokoch pobytu v cudzine, po dlhoročnom pôsobení v srdci kresťanstva, po desiatkach ciest na rôzne svetadiely – skoro každý rok navštívim priemerne tri kontinenty – som sa stal tak trochu „svetobežcom“, mojím domovom sa stal svet. Napriek tomu mi ostávajú v srdci živé pojmy a skutočnosti ako rodný dom a hniezdo, materinská reč, otcovská brázda a neraz mi zaznie v duši básň Andreja Žarnova ‚Ó, zem ty krásna, sladká mati moja!‘ ... Osobne považujem národné cítenie za jeden z ušľachtilých citov ľudskej osoby a národnú príslušnosť a svojskosť za Boží dar.

Verím, že každý človek sa z Božej prozreteľnosti narodí v istej rodine a v národe, ktoré si osobne nevyberá, ale sú mu dané. V tomto zmysle chápem básnické slová Solženicyna, že ‚všetky národy sú rozličné tváre Boha‘, to jest sú Božími darmi. Držať sa národnej svojskosti bez preháňania a v úcte k iným národom, prehlbovať a zveľaďovať duchovné hodnoty a zušľachťovať vlastný národ môže iba pomôcť dobrým vzťahom k iným národom a budovaniu všeludskej rodiny.“

Bolo to osobné vyznanie i časová výzva; povestné „dobré slovo Slovákom súcim na slovo“. Ja osobne som si vtedy želal, aby každý verejný činiteľ na Slovensku bol prinútený preštudovať tento prejav a určité úseky z neho sa naučil naspamäť. Ale keď sa človek zamyslí nad súčasnou situáciou, musí so žiaľom priznať, že celý prejav je dnes už iba zabudnutou epizódkou a aj u mnohých z tých, ktorí prejav počúvali, to bolo „jedným uchom dnu a druhým von“.

Kedysi v roku 1999, pri jednom

priateľskom stretnutí u profesora Jozefa Brillu, ktorý bol tiež rodák z Udavského a bol jeho mladším spolužiakom na gymnáziu v Michalovciach, som sa pýtal otca kardinála, či by sa na staré roky, ako dôchodca, nechcel vrátiť na Slovensko. Tu by sme jeho prítomnosť veľmi potrebovali. Svojou rozvahou, skúsenosťou a autoritou, akej sa teší u všetkých vrstiev národa, by mohol urobiť veľa dobrého. V Ríme sa jeho činnosť niesla v duchu jeho biskupského hesla *Ut Ecclesia aedificetur* – aby sa zveľaďovala Cirkev, na Slovensku by jeho odpočinok plynul v znamení hesla *Ut patria aedificetur* – aby sa zveľaďovala otčina. Usmial sa a povedal, že on bude mať veľa roboty v Ríme aj potom, keď pôjde „na odpočinok“. Inak on aj v Ríme bude k dispozícii každému, kto by mal úprimnú snahu prísť sa k nemu poradiť. A potom sa obrátil na mňa s otázkou: „A naozaj si myslíš, že tu niekto zo súčasných politikov o našu radu stojí?“

Kardinál mal pravdu v tom, že aj po odchode z vysokej funkcie (čo sa stalov roku 2001) bol veľmi zaneprázdnenou osobou. Ostával naďalej predsedom Pápežskej komisie pre svetové eucharistické kongresy, členom Kongregácie pre náuku viery, Pápežskej rady na podporu jednoty kresťanov, delegátom Svätého Otca na rozličné sviatočné a spomienkové slávnosti atď. Jeho posledným verejným známym poverením bolo členstvo v komisii troch kardinálov (Julián Herranz Casado, Salvatore De Giorgi a Jozef Tomko), ktorých úlohou bolo vyšetrovať pozadie aféry odcudzenia a zverejnenia dôverných správ a dokumentov z pápežského archívu (Vatileaks) o údajných škandáloch vo Vatikáne. Komisia predložila svoju supertajnú správu pápežovi Benediktovi XVI. 17. decembra 2012 a jej obsah vraj zásadne ovplyvnil prekvapivé rozhodnutie pápeža rezignovať (urobil tak 28. februára 2013).

Je známe, že do vývoja pomerov Katolíckej cirkvi na Slovensku Jozef Tomko výrazne zasiahol pri územnej reorganizácii slovenských diecéz, keď dosiahol rozdelenie slovenského územia do

dvoch cirkevných provincií, západnej a východnej, pričom jeho rodná Košická diecéza bola povýšená na arcidiecézu. A tak Slovensko, ktoré pred rokom 1977 nemalo vôbec vlastnú cirkevnú provinciu, má od roku 1995 až dve!

Druhým, menej šťastným zásahom bolo jeho presadenie Róberta Bezáka za arcibiskupa do Trnavy. Redemptorista Róbert Bezák nebol jedným z troch navrhovaných kandidátov, ktorých predložil nuncius Svätej stolici a Kongregácii pre biskupov ako nástupcu arcibiskupa Jána Sokola. Ako spomína emeritný arcibiskup Bezák (v rozhovore s Michalom Oláhom, *týždeň*, 5. 8. 2022), on „za svoje vymenovanie vďaka kardinálovi Jozefovi Tomkovi...“.

Ako „dôchodca“ mal emeritný kardinál Tomko svoje sídlo neďaleko Vatikánu (Via della Con-

celliazione 44), kde mu domácnosť viedli dve skromné sestričky Kongregácie milosrdných sestier sv. Vincenta – satmárky, sestra Júlia a sestra Pavla. Jeho dvere boli pohostinne otvorené pre každého.

A tu ho zastihla aj smrť. Dňa 25. júna sa pošmykol v kúpeľni a pri tomto nešťastnom páde si zranil niekoľko stavcov krčnej chrbtice. Bol hospitalizovaný v rímskej nemocnici Gemmeli, kde jeho liečbu skomplikoval koronavírus. Dňa 6. augusta ho z nemocnice prepustili do domácej liečby. Po dvoch dňoch sa však jeho zdravotný stav nečakane zhoršil a 8. augusta 2022 v skorých ranných hodinách poručil svoju dušu Stvoriteľovi.

Odpočinutie večné daj mu, Pane, a svetlo večné nech mu svieti!

FRANTIŠEK VNUK

ANDREJ ŽARNOV

Moja vlast'

Ó, zem ty krásna, sladká mati moja,
za tichých nocí v mojich snoch sa vežíš,
živičný pozdrav nesie vánok z chvoja,
mesačnou cestou v ústrety mi bežíš,
kde naše malé rodné chaty stoja
s' a hniezda teplé, krásna mati moja.

Ó, zem ty krásna, sladká moja mati,
ruky si spínam, v srdce si ťa skrývam —
a keď ťa zrána žhavé slnce zláti,
k tatranským obrom uprene sa dívam,
po stráňach čujem koscov v inovati
a tlkot zvonov, sladká moja mati.

Ó, zem ty krásna, moja mati sladká,
oráčom tvojim kývam v rodnom poli,
kde Váh sa perlí, šuhaj ovce hladká,
kde klasov spev sa vlní po údolí,
kde u nôh kríža kľáči moja matka,
to ty si, moja domovina sladká.

Ó, zem ty krásna, sladká mati moja,
čujem tú pieseň v chráme k vysokosti,
obrazy dávne v duši sa mi roja,
zriem z hrobov svietiť otcov našich kosti,
vidím, jak bdele strážnym duchom stoja
nad tvojou hlavou, sladká mati moja.

Ó, zem ty krásna, sladká mati naša,
keď mrak sa zbúri, blesky švihnú k rane,
vedz, že ti synov v boji nezastrašia,
na jeden povel celý národ vstane,
zástava naša vysoko sa vznáša,
to tvoja sláva, večná mati naša.

Dňa 2. júla uplynulo 150 rokov od narodenia Matúša Jankolu, jednej z najväčších a najjasnejších postáv národného a náboženského života na pôde Ameriky. Je zakladateľom kongregácie sestier sv. Cyrila a Metoda, prvej a zatiaľ jedinej rehole, ktorej základy položil Slovák a ktorá vznikla pre nábožensko-národné potreby slovenského veriaceho ľudu. Náš popredný historik František Hrušovský o nej napísal: "Keby sme mali hovoriť obrazne, mohli by sme

ich príklad. Ako človek činov, hneď sa dal do práce a nedožičil si odpočinku, kým sa mu nepodarilo jeho úmysly uskutočniť.

V kalendári Jednota na rok 1900 uverejňuje svoj povestný príspevok „Naše školy“, kde kladie svojim rodákom vyzývavú otázku: „Či chceme po sebe zanechať potomkov, ktorí odpadnú od Boha, od Cirkvi, alebo v najlepšom prípade nebudú Boha chváliť v materinskej reči, ktorí nebudú znať tú sladkú a milú

ciele: "Táto rehoľa má pred sebou trojaký cieľ: a) náboženské vzdelanie dielok nášho slovenského ľudu v Spojených štátoch Ameriky, b) ošetrovanie chorých, slabých a vekom pokročilých v ústavoch a nemocniciach na to určených; c) spolupráca na obrátení Slovanov oddelených od Katolíckej cirkvi."

Žiadosť podpísal Matúš Jankola a traja jeho spoločníci: Andrej Pavčo, Alexander Dianiška a Jozef Murgaš. Žiadosť osobne predložil pápežovi

Kňaz a národný buditeľ Matúš Jankola

K 150. výročiu narodenia

povedať, že rehoľa sestier sv. Cyrila a Metoda je jediný slovenský kvet vo veľkej kyticí katolíckych reholí." S vďakou treba zaznamenať, že týmto činom Matúš Jankola zanechal vzácne duchovné dedičstvo, z ktorého vzišlo a dosiaľ pretrvávajú dobrodenie nevyčísliteľnej ceny nielen pre slovenskú pospolitosť v Amerike, ale pre celý národ.

Jeho pozemská púť bola krátka, ale veľmi plodná. Bol synom chudobných rodičov z Trstenej na Orave. Narodil sa v Budapešti, kam sa rodina presťahovala za prácou a za hojnejším krajcom chleba krátko pred jeho narodením. Keď mal 14 rokov, zomrel otec-živiteľ a matka so štyrmi deťmi ostala vdovou. Ďalšiu výchovu a vzdelanie mu umožnil jeho ujo, brat jeho matky Ružena, františkán Imrich Medvecký. Študoval na františkánskych učilištiach v Bardejove a v Beckove a teológiu v Hlohovci a Kremnici.

Medzitým jeho starší bratia sa rozhodli odísť za lepším zárobkom do Ameriky a prehovorili aj jeho, aby išiel s nimi. Do Ameriky prišli v decembri 1893. Tu Matúš dokončil teologické štúdium vo františkánskom seminári sv. Bonaventúru v Allegheny (Pennsylvania) a kňazskú vysviacku prijal 13. januára 1895 v Scrantone (Pennsylvania).

Matúš Jankola bol mužom charakterného fyzického zdravia, ale priam prekypoval duševnou energiou. V krátkom rozpätí dvoch desaťročí (t.j. od svojej vysviacky až do predčasnej smrti v roku 1916) vykonal na americkom kontinente z lásky k Bohu a k svojmu národu monumentálne a obdivuhodné dielo.

V jeho osobe sa šťastne zlievali nevšedné dary intelektu, rozvahy a činorodosti. V čase, keď začínal svoju pastoračnú činnosť v Amerike už úspešne pôsobil niekoľko vynikajúcich katolíckych kňazov, ako bol Štefan Furdek, Andrej Pavčo, Alexander Dianiška, Jozef Martinček, Ján Staš a ďalší. Ich práca a úsilie sa však niesli v duchu domácich tradícií. Matúš Jankola mal smelosť a víziu odpútať sa od starokrajovej príťažky, rozhladiť sa okolo a zahľadieť sa do budúcnosti. Vychádzajúc z americkej reality uvedomoval si, že slovenský život v Amerike potrebuje zrenovovaný štýl pastorácie. Sledoval úspešnejšie výsledky iných emigrantských komunit v Amerike – írskych, talianskych, nemeckých... – rozhodol sa nasledovať

slovenčinu? Nie, to žiaden pravý katolík a Slovák nemôže chcieť...!" A po tejto diagnóze predpisuje aj jediný záchranný liek: „Potrebujeme slovenské mnišky! Vychovajme si slovenské mnišky! Tie nám zachránia vieru i národ.“

Rovnobežne s týmto úsilím prebiehala aj Jankolova starostlivosť o smutné položenie slovenských katolíkov v jeho rodnej zemi pod Tatrami. S bolesťou v srdci pozoroval, ako Katolícka cirkev v Uhorsku sa stáva jedným z nástrojov maďarizácie. O tomto probléme korešpondoval s F. Jurigom, A. Hlinkom, ale hlavne s Františkom R. Osvaldom, farárom na Hodruši, ktorý v tom čase bol jedným z mála aktívnych národných cítiacich kňazov. Okrem iného bol aj vydavateľom časopisov ako Kazateľ, Literárne listy, ako aj troch zväzkov almanachu Tovarišstvo, do ktorého Jankola prispel článkom Črty z katolíckej farnosti v Pittson, Pa).

Osvald v spolupráci s Jankolom pripravil memorandum o postavení slovenských katolíkov v Uhorsku. Toto memorandum potom v roku 1900, počas svojej návštevy v Európe, Jankola osobne predložil pápežovi Levovi XIII. Kňaz Ján Porubský, ktorý bol v tom čase lekárnikom vo Vatikánskej lekárni a jeho sprievodcom po Ríme, zaznamenal, že Jankola zotrval s pápežom celé dve hodiny, aby mu vysvetlil smutný stav slovenských katolíkov v Uhorsku. Význam memoranda podčiarkuje aj historik Karol A. Medvecký, ktorý uvádza, že „na základe tohto memoranda v Ríme po prvýkrát zbadali, že žijeme a ťažko im bolo chápať, že v Uhorsku môžu byť aj iné národy ako Maďari.“ (K. A. Medvecký, Cirkevné pomery katolíckych Slovákov v niekdajšom Uhorsku, Ružomberok 1920, s. 109).

V Amerike svojím nadšením Jankola vedel zapáliť aj ďalších slovenských kňazov. Spolu začali oslovovať mladé slovenské dievčatá, potenciálne kandidátky a tie uviedli do kláštora sestier Nepoškvrneného Srdca Panny Márie v Scrantone, Pennsylvania, aby sa tam pripravovali na rehoľné povolanie. A tak už v roku 1906 zložili rehoľné sľuby prvé tri slovenské sestry. K nim postupne pribúdali ďalšie, takže v roku 1909 sa štyria slovenskí kňazi už mohli obrátiť na Sv. Otca s prosbou, aby dovolil "založiť" novú ženskú rehoľu pod menom Sestry sv. Cyrila a Metoda". Sv. Stolici predložili tieto

Piovi X. biskup diecézy Scranton a veľký priateľ Slovákov Michael J. Hoban..

Svätá Stolica uznala opodstatnenie tejto prosby a krátko na to, dňa 26. júna 1909, Kongregácia reholí rozhodla žiadosti vyhovieť. Sv. Otec hneď oznámil toto rozhodnutie biskupovi Hobanovi a zároveň ho poveril "zariadiť" všetko, čo je potrebné".

Slovenská Amerika jasala. Sám Jankola – inak veľmi skromný a pokorný kňaz – s hrdosťou oznamoval krajanskej verejnosti: „Čo nebolo možné na zemi posvätej potom, prácou našich apoštolov sv. Cyrila a Metoda, stalo sa možným v ďalekej a cudzej, avšak nám Slovákom priaznivej zemi – v Amerike.“

Prvým pôsobiskom novozałożenej kongregácie bola farská škola v Bridgporte, Connecticut, kde bol farárom Matúš Jankola.

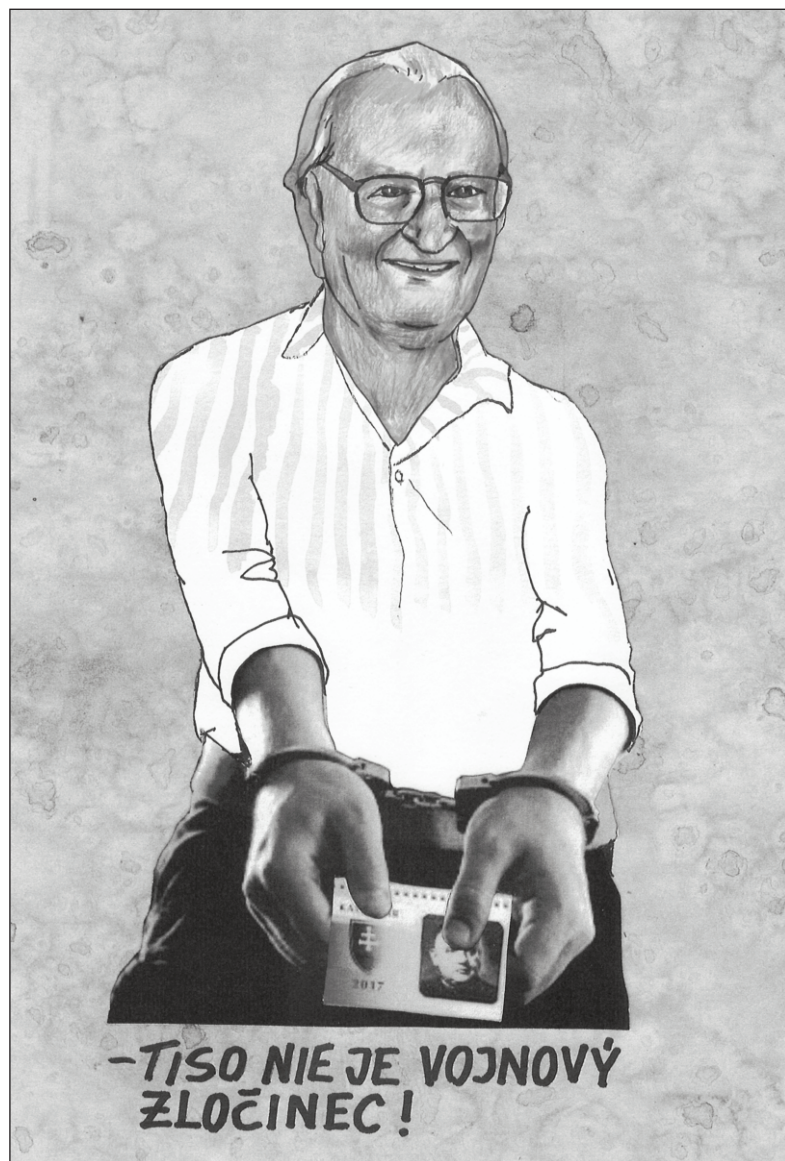
Nová rehoľa mala veľmi sľubný rozbeh. V roku 1914 rehoľa mala už 19 sestier, 16 novíciek a 17 čakateľiek-kandidátok. Sestry spravovali päť farských škôl. Rehoľných povolani potešiteľne pribúdalo a v roku 1919 rehoľa mala 72 sestier, 27 novíciek a 4 kandidátky. Vyučovali na 12 osadných školách, v ktorých bolo okolo 3000 žiakov.

V päťdesiatych rokoch rehoľa dosiahla vrchol svojho rozkvetu a v roku 1954 mala 340 sestier, 18 novíciek a 10 kandidátok. Potom nasledoval pokles. Nebolo to len dôsledkom všeobecného úpadku rehoľných povolani, ktorý sa tak výrazne prejavil v západnom svete po II. vatikánskom koncile, ale ešte viac skutočnosť, že slovenská vystaňovalecká komunita sa pomaly rozplýva v americkom taviacom kotle. Prist'ahovalectvo od vypuknutia prvej svetovej vojny takmer prestalo, takže dnešní "americkí Slováci" predstavujú už tretiu, či štvrtú generáciu, ktorá sa narodila a vyrastala v Amerike a na Slovensku sa narodili iba ich starí rodičia či prarodičia.

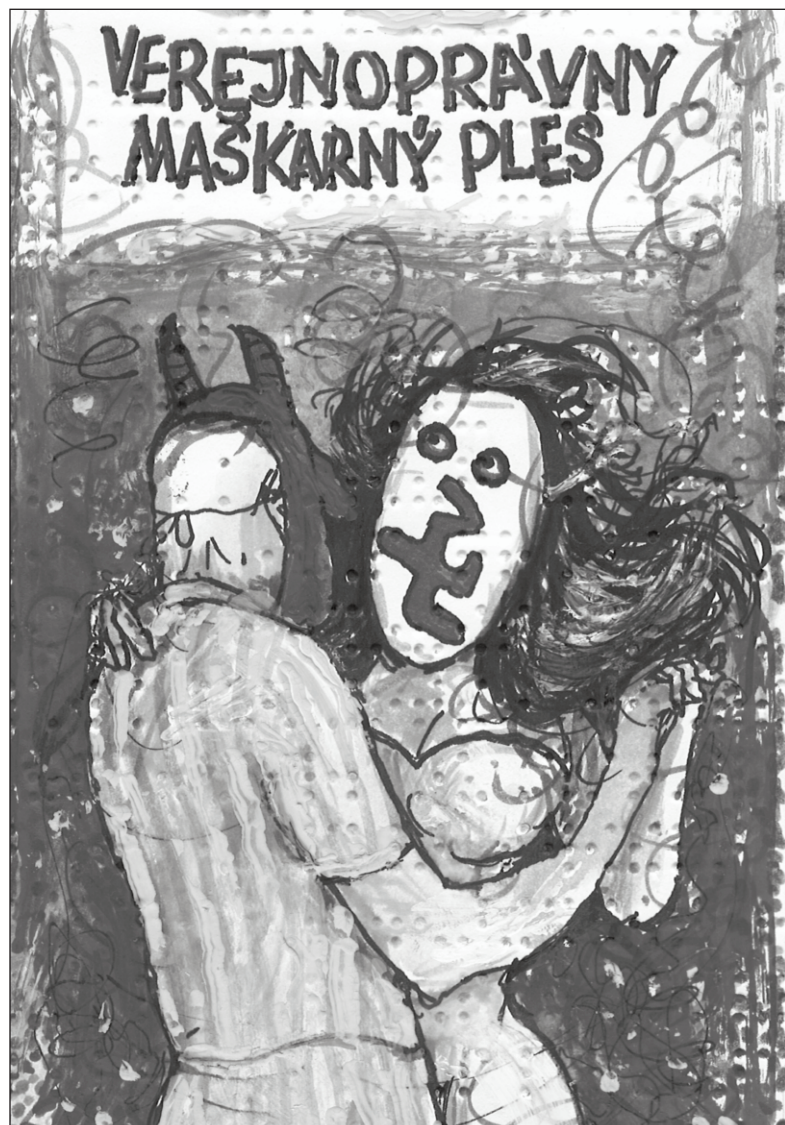
Bohužiaľ, Matúš Jankola sa už nemohol tešiť z úspechov svojej práce. Pán Boh si ho povolal k sebe dňa 5. mája 1916. Časopis Slovenská obrana v nekrológu takto zhrnul výsledky jeho práce v Amerike: „Zanechal nám dedičstvo nevšedné, dedičstvo bohaté.“

Večná mu pamäť v národe!

FRANTIŠEK VNUK

Zo skicára Andreja Mišanka

Musel upadnúť do spánku.
 – Ten váš vankúš..., – ozvalo sa zrazu. – Si myslíte, že vás ochráni? Pomôže?
 – Vankúš je dobrá vec, užitočná, tlmí nevhodné zvuky. Prečo prichádzate?
 – Dokončiť náš rozhovor... a nezabudli sme na ošetrovňu v Trame.
 – Áno?
 – Tam ste vyhrali. Vy ste iný vojak ako nevojak.
 – Narukoval som do inej Armády.
 – Priznávame vám čiastočný úspech, ale sa nepoddáme. Opakujeme, vyhrali ste.
 – Nie ja, ale meno Iného nad vami zvíťazilo. Meno dokonalého Pokorného.
 – Poznáme to Meno – ha-Šem, ale my sa nikdy nevzdáme! Váš priateľ však prehral. Stratili ste ho.
 – Nie. Ján už mohol ísť, preto vám to bolo dovolené. A keď... som si istý, ešte sa uvidí... Kto sa obetuje, neprehráva.
 Chvíľu sa pán Milučký odmlčal.
 – Pamätáte na našu ideu náboženstva Humanizmu? V Trame sme odvedli svoju prácu...
 – Videl som. Budete porazení. Už ste.
 – To oni nevedia. Hráme víťazov a pozývame človeka pripojiť sa... a vystúpiť na naše pódium. Je pripravený..., už ho zaplňame. Z ľudí robíme „šampiónov a víťazov“. Na to potrebujeme vylúčiť Víťaza zo spoločnosti, nášho Súpera – Boha, učiac ľudí, z akých ilúzie sa toto vierovyznanie zrodilo, a ukazujeme im dočasnú úlohu viery vo vývoji človeka. Nižšie stupne musia nahradiť vyššie. Bohovia vznikali a zanikali, zomierali. Nezabúdajme, ako sa narodil a zomrel Posledný z nich. Nech si ľudský duch nájde vhodnejšiu potravu. Utešovanie ilúziou musí skončiť.
 – Ale ateizmus nevytrháva korene zla, – ohradil sa Jakub Ján.
 – My môžeme prekonať aj ateizmus, – zachachotal sa pán Milučký, – hlavné, že zlikvidujeme teizmus. Človekovi dáme vedu, dôkazy, vysvetlenia javov, zrušíme Prozreteľnosť a on sa už dobrovoľne zriekne Boha..., aby sa už nemohol vrátiť k nadprirodzenej viere. Nech viera v Boha sa ľudom zdá nešťastím.
 – Váš štýl práce je klamanie.
 – Neexistia. Nespoznajú. Ľuďom chceme znemožniť... neumožniť, aby boli schopní veriť v Boha, ktorý je začiatkom a koncom Organizácie.
 – Cirkvi?
 – Útoky na Ovcinec sú neprestajné – od samého začiatku. Problém je Pastier. – Nadýchol sa. – My vieme, že Boha raz vylúčeného treba nahradiť, inak vždy hrozí jeho návrat. Úbohý človek musí niečo uctievať. Dali sme teda ľudom adorovať Humanizmus. Humanizmus musí definitívne nahradiť Boha. Chceme vztyčiť sochu Humanizmu v chráme Notre Dame, kde by mala za podstavec oltár Boha. Najprv tam však musíme niečo zapáliť. Ju spáliť.
 – Pripravujete čosi?
 – Dozreje čas na to. Chceme oslobodiť všetkých otrokov Božích. Aj tu sme vás už s jedným slobodným otrokom zoznámili, pošleme vám ho o chvíľu i do izby. My chceme vyhnať Boha zo spoločnosti a myslí ľudí v mene nového náboženstva.
 – Sú tu cirkevné školy, rehole a omše.
 – Rehole padajú, z kláštorov urobíme hotely, na omše zakážeme prístup pod zámkou zdravia,

cirkevné školy budeme zatvárať. Zostane už len kult človeka. Vytvoríme sviatky Humanizmu, ktoré nahradia staré sviatky Boha, potupíme nedele, zrušíme Deň Pána.
 – Vidím váš postup v spoločnosti.
 – Proti kultu Boha vztyčíme kult ženy. Všade ho dáme, nebude sa mu dať nikde vyhnúť. Proti kresťanskému mysticismu postavíme občiansku činnosť. Čakáme na deň, keď vojedme do opustených kostolov

ŠTEFAN PATRIK KOVÁČ

Oslabí meno Ríma

Rozhovor medzi (ne)vojakom v službe Jakubom Jánom Ragalom – hlavným hrdinom románu a pánom Milučkým – personifikáciou Satana

ako noví kňazi a učelia nového poriadku, nesúc nad hlavami zástavu víťazného Humanizmu.

Zasejeme neochotu podvoliť sa Autorite. Chceme zbaviť ľudí všetkých fantastických tušení. Keď im dáme Modlu, budú mať kult, po ktorom pahnú.

– Váš cieľ?

– Jasný – obsadiť miesto Boha, vyprázdniť jeho oltár a postaviť iný, iné.

– O čom chcete presvedčiť človeka?

– Chceme nahovoriť ľudom, že koreň každého zla je v spojení človeka s Bohom, ktorý z každého robí osobnosť a núti ju podmaňovať si svet. Ukážeme im kresťanské sebecko, ktoré pramení z božského egoizmu: učí ich kalkulovať so svojou spásou! Kresťania sú sebeci, hovoria si: „Hlavné, že ja budem zachránený!“ Dávno sme začali dekristianizáciu kresťanov a najmä katolíkov.

Obviníme nasledovníkov Krista z vypočítavosti, že pomáhajú bližným len vďaka strachu z Boha a z egoistických pohľadov, že chcú byť spasení. Zneistíme ich v konaní dobrých skutkov. Poslali sme im Martina, aby kresťanom povedal, že ku spásu činy nie sú potrebné, aby sme ich zmätli. Výkon dobrú prácu. Kvalitnú. A tak isto jeho nasledovníci. O skutkoch sa budú báť rozprávať; tak vyprázdňime ich vieru. Okrem toho tento náš ďalší učeň urobil aj inú základnú vec: zasiať do mysli ľudí pochybnosti, že Cirkev sa v Učení mylí. Každý si od jeho čias môže individuálne vykladať, čo chce, čo mu vyhovuje. To sme potrebovali, to je naše veľké víťazstvo. Po Judášovi nikto neodviedol lepšiu prácu ako on. Na jeho základoch sme mohli začať pracovať – ani Cirkev nás už nemôže zastaviť – na mnohých projektoch a moderných veciach... na infiltrácii spoločnosti potratiť, čo už ľudia konečne nenazývajú zabitím dieťaťa, uzákonení sodomizmu a na reformulovanie pojmov manželstva a rodiny... a všetkých tých novodobých výdobytkov slobody hrešiť.

– Zvrátené. Manželia a ich láska sú obrazom Božej lásky.

– Veď práve. Ale ideme ďalej. Všetpujeme kresťanom pocit viny, že počas posledných stáročí prenasledovali židovský národ pre jedinú Obet;

za križiacke výpravy, inkvizíciu, že upaľovali čarodějnice. Že všemohúcnosť Boha posväčuje egoizmus veriacich, kresťanskú nespravodlivosť, veď kresťanské barbarstvo brutálne zničilo vyspelú grécko-rímsku kultúru a...

– ...bohatstvo ich panteónu? – hádal Ragal.

– Áno, presne tak. Bohatstvo ich panteónu. Obviníme ich, že Cirkev opustila a znetvorila zásadu ľudstva

im ho poskytuje v dokonalosti, – skonštatoval Jakub Ján.

– Ak kresťanstvo úplne zavrhnúť nechcú, ponúkame im nápad, že tvorilo len nevyhnutný a vhodný stupeň, predchod nového náboženstva: Humanizmu. A ak máme vyšší stupeň, nižší stráca svoju opodstatnenosť. Presvedčíme ich, že kedysi bolo plné životnej sily, teraz však tú energiu má naše vierovyznanie – Humanizmus. Doba kresťanstva sa nenávratne

– Boh dal človeku dar intelektu, aby...

– Do sveta zavedieme rozumový rozklad kresťanstva. Presvedčíme ľudí, že ten, kto uctieva vymyslenú Bytosť v kresťanstve, zároveň sa prehráva voči Humanizmu, jedinému zdroju skutočných dobrodení. Humanizmus – pôvodca každého blaha. Pri smerovaní k absolútnemu liberalizmu sme dali ľudom učenie Martina, protestantizmus, anarchiu v Cirkvi. Nazvali sme ho

skončila, jeho zánik prijíma každý za nevyhnutný.

– Nie. Zvonka premaľovávajú.

– Už nám nejde len o vonkajšiu, politickú moc nad dušami, ale aj duchovnú. O tú teraz predovšetkým. My budeme interpretmi Božích nariadení, ak teda nejaké sú, alebo ak niektorí neprestanú v ne veriť.

– Vesmír a zákony jeho Pôvodcu nezmeníte.

– Zamlčíme..., zosmiešnim... či poprieme inkarnáciu Pôvodcu vesmíru a namiesto nej dáme ľudstvu neurčité pôsobenie vesmírnych energií a ich „uzdravujúci“ vplyv. Naopak: nech sa každý vteluje do božstva. Odstránime fiktívnu Bytosť a vyvážíme ju reálnymi bytosťami, ony nahradia to, čo bolo ich predchodcami.

– Máme zástupy svätých...

– Predstavíme úctu k svätým v Cirkvi ako polyteizmus, ktorý sa navrátil z pohanských čias. Nasledovateľom Martina, nášho učňa, vštepíme, že katolíci sa klaňajú ich sochám. Úctu k Matke Božej ukážeme ako fetišizmus, urobíme z nej jednu z bohýň. Premenujeme úctu k nej na uctievanie božstva, čo budeme prezentovať ako návrat k pohanským kultom. Veď sme začali náš, nový vek Evy. Uctievanie ženy začalo dávnejšie, aby sme potupili úctu k Žene. To je podstatná časť kultu našej bohyně Humanizmu.

– Nemajú mať synovia a dcéry úctu k svojej matke? O čo viac k Bohorodičke?

– Na nezávislosti detí od rodičov sa pracuje. Dáme im vodičské oprávnenia, účty v bankách i kreditné karty. Budú si môcť povedať, či chcú byť dievča alebo chlapec, zvoliť pohlavie. Ochránime deti od rodičov. Štátne úrady budú neposlušným rodičom deti odnámať.

Na chvíľu sa zahľadel do tmy.

– Oslabíme meno Ríma. Predstavíme ho svetu ako nedôveryhodný a spiatočnícky.

– Lavicovo liberálne a progresivistické médiá fungujú na plné obrátky.

– Poukážeme na základné nedostatky Cirkvi a jej Učenia, ktoré sa hlboko protivia životu. Veriacich budeme motivovať, aby ich prekonávali vlastnou rozumnosťou.

vznešene „reformáciou“, čiže vylepšením nedokonalého Učenia. Ľudia si napríklad vôbec nevšimli, že bol antisemita. Na jeho podhubí a oddelení od Cirkvi neskôr vyrástol aj Adolf. Bez Martina by nebol náš fúzkatý. Viete, že sa Hitler dostal k moci demokraticky podporou v protestantských nemeckých okresoch, nie katolíckych? Adolf bol vo vzťahu k židom len žiak Luthera. Ale to predstavovalo iba jednu zastávku v procese rozkladu a rozpadu kresťanstva.

– To bola silná rana. Hlboká.

– Chceme, aby sa kresťanstvo z nej už nespamätalo. Sprotestantizujeme aj Cirkev. Protestanti sú už napoly naši, neveriaci, pochybujúci. Príde medzi nimi k ordinovaniu sodomitov, pozhŕňaniu sodomitských „manželstiev“. V Nemecku a inde pripravujeme aj ďalšie veci v dvadsiatych a tridsiatych rokoch budúceho storočia. Ale..., – vyvrátil oči, – náš úmysel je zužitkovať úbohé staré náboženstvá, či už konfucizmus, hinduizmus, islam, budhizmus a najmä kresťanstvo s protestantizmom, aby vhodným spôsobom prispelo k našej Pasche, nášmu konečnému Prechodu. Chceme Veľký reset sveta, nový svetový poriadok. Sloboda, rovnosť, bratstvo.

– Aby bolo bratstvo, najprv musia byť bratia.

– Naše bratstvo si to nevyžaduje. My vlastne... nechceme takých bratov a také sestry, chceme viac realizmu, nie idylizmus, fantazmagórie. Stavíme ich proti sebe, učíme pochybovať, preverovať, milovať sa skutočnou láskou zabenou naivitu, hlúposti a obyčajnosti... Tak robíme náš konštrukt bratstva.

– Vidím vaše postupné kroky. Boha neporazíte.

– Založením nového náboženstva nás poverila Veľká Bytosť. Prichádza pravé vierovyznanie. Pod zástavou Evy, ženy. Naša cirkev Humanizmu. Máme naše zákony. My sme novými mojžišmi.

– História pozná veľa takýchto pokusov...

– Tento je iný. Frontálny útok na všetkých pozíciách, máme pripravených ružových marxistov. Ľuďom ponúkame možnosť, aby sa stali súčasťou Veľkej Bytosti. Tak sa môžu blahorečiť

a svätorečiť. Dobré to iný náš učeň, Comte, formuloval.

– Svätosť potrebuje človek v hriechu od Iného.

– Presvedčili sme duše, aby sa nebáli – aj keď s posvätným zdesením – ísť na operáciu, ktorá je v dnešnom modernom svete nevyhnutná. Ukázali, predostreli sme im ju ako nevyhnutnú, presvedčili ich, že – ak nechcú byť spiatocní – musia ju podstúpiť. A ktorí ju ešte neabsolvovali... tých vakcinujeme.

– Nepodarí sa vám zaočkovať všetkých.

– Aby sa náš zákon dostal do spoločnosti, musíme podporovať vôľu ľudí, štátnych orgánov a inštitúcií oslobodiť sa od História a starého sveta. Musíme ich naučiť zbožňovať strom, ktorý ich živí svojim ovocím. Ak to bude potrebné, popustíme poetickú voľnosť kultu až k hraniciam ľži. Tak sa Náboženstvo stane poverou, pričom ho neoberieme o zdanie prozreteľnosti. Naše ňou vybavíme. Podľa troch častí katechizmu – kult, dogma a vláda, dáme ľuďom nové náboženstvo – Humanizmus: v poézii, filozofii a politike.

– Ste totalitármi.

– Keď sa my ujme vlády, nebude slobody svedomia. To skončí. My budeme určovať, čo si ľudia budú môcť myslieť a čo si nebudú, za čo budú postihovaní a za čo odmenení. Znásilníme ich svedomie, alebo budú postihovaní, zničíme ich, znemožníme, oberieme ich o majetok a zamestnanie. V budúcej ľudskej spoločnosti majú byť všetci emancipovaní, ale súčasne aj podmanení. Postaráme sa, aby ľudia mali pravú vieru. Správnu vieru.

Zbavíme ľudí – i keď násilne – anarchie nejednotnosti. Novému vierovyznaniu sa bude musieť podrobiť každý, kto bude chcieť – v nami riadenej spoločnosti – prežiť. Ono vylicie moderného človeka z trápenia, tápania a jeho neistoty, nerozhodnosti a pochybností v tom, čo je dobré, spravodlivé, čo pravdivé, ktoré ho oberajú o život. V novom bude nie podriadenosť rozumu viere ako v starom, ale naopak: podriadime vieru rozumu.

– Humanizmus bude tyraniou človeka?

– My budeme novou inkvizíciou, konečným náboženstvom. Nedovolíme ísť proti novej duchovnej jednote. Naučíme ich spoliehať sa na tých, čo vedia. Rušiteľov jednoty nestrpíme, – prevrátil oči. – Revolučný prechod už nastal. Budú musieť prijať naše dogmy. Učenie Humanizmu bude a už je učenie, ktoré sa má hlásať a kázať všade, ako to bolo s prípravou fázou, s evanjeliom. Toto je dokonalá, naša dobrá správa pre ľudstvo. Keď chceme spoločnosť niekam dostať, disciplína je dôležitá.

– Skutočne?

– Budú čistky. Pri moci zostanú len osvedčení. Pri výsade viest' ovečky. Bude iba jediná autorita a jediná neomylnosť. Špeciálne postavenie budú mať naši, kňazi Humanizmu. Humanizmus bude mať svoj najvyšší orgán a služobníci nášho oltára budú povinní absolútnou poslušnosťou – veď budú slúžiť ľudstvu.

– Ďalšie klamstvo.

– Naša konštrukcia moci, pracu-

jeme na nej detailne, – pustil nahlucho pán Milučký, – musí byť neohrozená. Urobíme syntézu všetkých nedokonalých náboženstiev do jedného celosvetového ľudstvu slúžiaceho Humanizmu. Dokonalého. Horizontálne snahy jednotlivcov dáme my do jedného vertikálneho uctievania. Do našej konfesie integrujeme všetku vedu a všetok pokrok, aby sme dosiahli rovnováhu tohto vychýleného a rozbušeného, neustále v nepokoji sa zmiataného sveta.

– Ale to je duchovný despotizmus.

– Nie je, práveže vývoj k cieľu a harmónii. Budú ho posudzovať ľudia.

– Vaši ľudia. Vaši kňazi. Bez Boha sa Cieľ nedá dosiahnuť.

– Naši, pán Ragal, naši. Budú sa musieť zvoliť iba zákonom dokonalosti.

– Vami zadefinovanej. Vysvätením svojich kňazov a diakonov zavediete duchovné tyranstvo.

– Naši služobníci oltára budú myslieť a veriť na masu. Už nebude mystérium a my sa postaráme, aby tomu ľudia uverili. – Zvláštne zaprskal. – V Humanizme nechceme rozlišovať... neplánujeme ho deliť na časť náboženskú a časť politickú. V tom mohutnom prúde rieky bude všetko zjednotené. Vlastne politické presadenie silou je základná vec. Naše náboženstvo dáme do praxe pomocou svetskej moci. Štát bude rozhodovať nad všetkým o všetkom. Napríklad aj o deťoch. Budú „štátne“, patriť pod politickú moc, rodičia sa stanú len ich dočasnými správcami. Bude sa vyhodnocovať, či svoje ratolesti správne vychovávajú. Ak nie, štát ich bude rodičom môcť kedykoľvek odobrať – ale to už viete.

Svetská moc sa bude starať o hmotný blahobyť, udržiavajúc vonkajší i vnútorný poriadok v dušiach. Stredoveká teokracia nebola zlá ako vzor. Už sme založili politickú spoločnosť pod heslom Poriadok a pokrok ako dôsledok kultúrno-etnickej revolúcie, ktorá je na Západe a inde v plnom prúde, a ostáva nám získať ešte zvyšok sveta. Musíme ovládnuť a našou revolúciou zapáliť celý svet. Stojí pred nami povinnosť zaistiť konečnú vládu dokonalého poriadku a vnútorného súladu, až potom bude harmónia vonkajšia. Niečo bolo naznačené v Mohamedovi, niečo v Osmanoch. Svetovláda prisľúbená pravoverným.

– Máme ešte svojich na pozíciách...

– Služobníci Humanizmu musia odstaviť všetkých Božích paholkov od spravovania vecí verejných, lebo ľuďom a ich chůtkam nerozumejú dostatočne. Nevychádzajú im postačujúco v ústrety. Nedávajú im to, čo chcú, čo sme ich my naučili, žeby mali chcieť. Nemožno totiž kombinovať Humanizmus s Bohom, dve nezlučiteľné veci ako vodu a oheň. V srdci človeka je miesto len pre jeden oltár. Ak kresťanstvo... ono bolo len našim nedokonalým predvojom. Prv než niekoho obrátíme na našu vieru, nanútime ju spoločnosti. Sloboda už nebude akousi automatickou vlastnosťou ľudskej prirodzenosti, vyplývajúcej z toho, že človek je človek, ale bude ju dávať štát. Alebo ju bude brať. Alebo ju nebude udeľovať pre smery a snahy, ktoré nebudú v súlade s novým vierovyznaním.

Naše účinkovanie je najprv mentálne, potom politické, v praxi a implementácii však pôsobíme aj naopak. Už od začiatku hľadáme cestu k moci.

– Vidím. Čo teda chcete založiť?

– Chceme vystavať nový Jeruzalem, náš, ako sväté mesto Apokalypsy.

– To už nemá iné meno? Myslíš... Babylon.

– Premeľujeme, farieb na dúhe máme dosť. Túžime dosiahnuť univerzálnu harmóniu. Všetky sily, pôsobiace disharmonicky, musia byť odstránené.

Zavrel oči. Nepotreboval ich.

– Získame si verejnú mienku cez médiá, ktoré ovládame. Naše slúžky. Nech je synergie všetkého. Všetkých prostriedkov na dosiahnutie nášho Cieľa! Všetko zabezpečí naša hierarchia. Áno, budeme ju mať, hoci proti kléru hierarchie Oragnizácie bojujeme zo všetkých síl a pálime naň z najťažších kanónov. Ľud musí konečne dospieť k dostatočnému stupňu svetla,

zodpovedajúcemu moderným časom, ktoré ukončuje dobu temna kresťanstva.

– Čo plníte?

– Plníme záväzky, ktoré ukladá nová duchovná moc. Ak bude treba, obmedzíme alebo odstránime aj demokraciu. Alebo... nalíčime ju našimi farbami.

– Spoločnosť vženiete do anarchie?

– Anarchia nám dočasne vyhovuje. Nech sa silní venujú slabým a nech slabí uctievajú silných. Postaráme sa, aby prilipnutie k nášmu systému bolo rovnako dokonalé a hlboké ako prilipnutie veriaceho človeka k Bohu.

– Ale vaša forma by bola formou totálnej tyranie; už sa aj ukazujú jej kontúry. Je to útlak a oberanie ľudských bytostí o slobodu.

– Vám budeme tajit' S popieraním Boha ide ruka v ruke popieranie práva na slobodu myslenia.

– Znovu takto otvorene so mnou? Človek má dušu stvorenú na obraz Boží.

– Tu neskrývame úmysly. Proti jeho evanjeliu stavíme svoje evanjelium rozumu.

– Rozum nás nespasí! Všetko vženiete do skazy!

– Nič nezničíme, všetko pohltíme, zahrnieme, integrujeme, pretvoríme na náš obraz.

– Vaše učenie, náboženstvo a nový poriadok zanechá v srdci človeka púšť. Avšak tú bude chcieť opäť premeniť na záhradu Boh; jediný On dokáže urobiť zo smrti život, vdýchnuť ho tam, kde sa rozhostila temnota zániku. Dovtedy si v púšti vždy ochráni oázy. A tak nevyhráte! Ľudia napokon vaše ľži odhalia. Vždy si budú chcieť načerpať čistou vodu z čistých studní a prach piesku nakoniec odmietnu, zmyjú zo seba. Sloboda je len v Bohu, mimo neho – totalita, tyrania a tie... padnú.

– Zlú noc! Ešte sa vrátíme... dokončíme to.

POZNÁMKA

Autorom článku v Kultúre č. 16, str. 8-9 "Uvedenie knihy" je Jozef M. Rydlo

Dejú sa hrozné veci nielen dnes, skúmame, kde je už dávno zakopaný pes

Mám niekedy pocit, že sme v Cirkvi vytvorili mnoho inštitúcií, rituálov a hierarchií, ale prestali sme sa vnímať ako ľudia. Je to tvrdá charakteristika, ale vedú ma k nej dlhoročné skúsenosti a samozrejme aj činnosti a písomnosti. Svedkov a dokumentov je za tie roky požehnané.

Píšem už dlho hlavne o otázke slobody, z ktorej sa nám zase postupne ukrájuje. Pracujem na tom, aby sa to zmenilo. Snaha musí byť a zdá sa, že sa momentálne veľmi rýchlo vytráca a talenty sa zo strachu zakopávajú neuveriteľne hlboko.

Situácia vo svete i v Cirkvi je teda veľmi zlá, ale vďaka nej som konečne dostal zo seba vyjadrenia, ktoré mám na jazyku vyše 50 rokov. Síce som sa všeličoho opatrne dotýkal, ale až terazšie udalosti mi dodali silu hovoriť naplno. Veľmi sa mi uľavilo a dúfam, že sa uľaví aj mnohým, za ktorých som to povedal. "Všetko má svoj čas a svoje miesto má každé konanie pod slnkom", vedel už Kazateľ.

Táto zúfalá situácia, ktorá začína zasahovať úplne všetkých, nie je len krízou katolíckej Cirkvi, ale celého kresťanstva, ba aj celého ľudstva. Tak, ako bolo ideami možného raja na Zemi zasiahnuté cárske Rusko, tak bola týmto konceptom a komplexom zasiahnutá aj Ukrajina a následne celý svet. Možno v inej, menej násilnej a rafinovanejšej forme, ale násiliu sa pri takýchto, hoci modifikovaných snahách, aj tak nakoniec nevyhneme.

Tá šialená ilúzia o rovnosti, brat-

stve a slobode za každú cenu má však pevné korene a naďalej prežíva v znovuzrozenom novopohanstve, učenejšie neopaganizme a umelo vytvorenom a podporovanom homosexualizme a pansexualizme. Žiaľ, povedzme si to otvorene, že za oficiálnej a bojím sa, že aj zámernej podpory našej cirkevnej verchušky.

Takýmto sofistickovanými spôsobmi sa presadzujú moderné diabolské ľži, a to nielen v Rusku, ale aj v USA, Európe, Austrálii a vlastne na celom svete. Tento zápas mám aj vďaka otcovi a dedovi, ich bohatej knižnici a konkrétnym informáciám, už od detstva pred očami a mnohé deje som už ako dieťa chápal, aj keď som ich ešte nevedel vyjadriť. Nakoniec, v tom mám rezervy a medzery stále, takže rád prijmem rady, spresnenia a aj kritiku mojich dlhoročných vyjadrení.

Biblia je podrobená prísnemu a nie vždy zlomyseľnému skúmaniu už od čias optika Spinozu, ktorý naozaj videl ďalej, ako mnohí iní. Napriek svojej evidentnej poctivosti a iste aj dobrým zámerom však možno celkom nechápal, čo táto dokumentácia znamenala nielen pre jeho národ. Pretože práve táto kniha kníh poctivo opisuje snahy a limity jedného národa, ktorý sa cítil a aj bol vyvolený. Jeho omyly a následné nápravy by mali viesť k poučeniu a konečnému pochopeniu podstaty našej ľudskej hlúposti a nechápavosti v pomere k tomu, čo sa deje mimo

nás a nečakane stále znovu presahuje naše možnosti a neustále viac vychvalované schopnosti.

Sám na sebe si uvedomujem, že môj zúfalý boj proti takzvanému reálnemu socializmu bol aj trochu zbytočný, pretože konkrétne udalosti všetko nečakane zmenili aj bez môjho pričinenia. Obávam sa, že hoci by nastali ďalšie, hocijaké a aj veľkolepejšie zmeny, vždy budú ich sprievodom nereálne a niekedy aj smiešne projekty a snahy, ktoré pri dostatku pýchy z nich nakoniec urobia jednu veľkú a škodlivú hlúposť.

Prinesú aj množstvo utrpenia zapríčinené stále väčšou prefikanosťou ďalších projektantov stále novšieho raja na Zemi. Modlime sa za to, aby to obišlo aspoň niektorých, ktorí sa dajú poučiť ľuďmi z histórie a aj súčasnosti, ktorí sa nebáli a neboja poctivo pozerieť pravde do očí. Aj keď tieto ich hlasy a vízie počuť a vidieť hlavne zospodu. Blahoslavení sú práve oni, hladní a smädní po spravodlivosti, ponížovaní a urážaní.

Kajajme sa teda a verme evanjeliu a nie jeho nerozumným interpretom so snahami o jeho upravovanie, ba aj o konečné zničenie.

Nerušte naše kruhy, ktoré sú dlhodobo našou posilou, oživením a nádejou!

VLADO GREGOR

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o., Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Šéfredaktor: Teodor Križka – Cena jedného čísla je 1.90 € (ročne 39,90 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickej adrese: ganisinova.renata@slpost.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slpost.sk – Telefonické

predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: teodor.krizka@gmail.com

Internetová stránka a archív ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie)

časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Tieto železničné diverzie nemeckej armáde nespôsobili významnejšie škody, neznižili jej bojovosť narušením zásobovania jej frontových jednotiek. Skôr spôsobili škodu Slovensku.

Toho dňa pri Lazisku partizáni zastreli E. Kubáňa z neďalekého Liptovského Mikuláša.

Toho dňa v lese Medved'ov pri Kaluži (pri Michalovciach) partizáni zajali a zastreli dvoch nemeckých vojakov.

V tom čase pri osade Gápel, ktorá patrí do Zliechova (pri Ilave), partizán I. Müller na príkaz veliteľa oddielu I. Stalinovej brigády Boginského zastreli partizána Volkmana. Podľa jednej verzie preto, lebo Volkman si pred odchodom, do ktorého si išiel niečo kúpiť, odložil pušku, podľa inej preto, lebo tú pušku predal.

Dňa 3. novembra pri Dobrej Vode (pri Vrbovom) partizáni z oddielu Štefánik z 2. Stalinovej brigády zastreli lesníka D. Hirnera, pravdepodobne pre jeho členstvo v Nemeckej strane.

Toho dňa pre nepravdivé podozrenie zo spolupráce s Nemcami partizáni zobrali z Uhrovca (pri Bánovciach nad Bebravou) podnikového strážnika M. Temeša a zastreli ho v neďalekej Omastinej, kde sídlil štáb zväzku Ján Žižka.

Toho dňa v Hutách (pri Liptovskom Mikuláši) veliteľ oddielu Tichonov dal zastreliť komisára tohto oddielu Bařka-Tabakova (Š. Tabaka, resp. Tabačeka), ktorý predtým opustil tento oddiel väčšinou jeho slovenských príslušníkov.

Asi toho dňa pri vrchu Kyjov vo Vihorlate pri Vinnom (pri Michalovciach) partizáni zastreli zajatého nemeckého poddôstojníka L. Ehna.

Dňa 4. novembra pri Kľačanoch (pri Liptovskom Mikuláši) partizáni zastreli úradníka V. Grúňa z Bobrovca, bývalého príslušníka povstaleckej armády, ktorého tam vylákali a olúpili.

Dňa 4. alebo 5. novembra pri Šterusoch (pri Vrbovom) partizáni zastreli robotníka J. Ilenčika-Držku z Kočina a J. Huňavého z Dolného Lopašova.

V noci z 5. na 6. novembra pri osade Pištekovci patriacej do Valaskej Belej (pri Prievidzi) partizáni zastreli miestnych obyvateľov A. Chrumku, jeho synovca a manželku, ktorú predtým znásilnili. Dôvod u manželov Chrumkovcov nie je známy, ich synovec sa len neskoro vracal domov a mienil prespať u svojich príbuzných. Takisto vtedy zabili aj mlynárskeho pomocníka Š. Novotku z osady Števíkovci.

Toho dňa v Hraničnom (pri Starej Ľubovni) partizáni z Poľska zastreli z neznámeho dôvodu miestneho obyvateľa J. Stašáka.

Asi toho dňa pri Košeci (pri Ilave) miestni partizáni zo zväzku Ján Žižka zavraždili J. Findela, bývalého správcu cementárne v Ladcoch, a ďalších 5 Židov, ktorí sa tu skrývali. Jedna žena a jedno dievčatko boli len zranené a zachránili sa. Členovia tejto skupiny v januári alebo februári 1945 zastreli i duševne zaostalú tamojšiu obyvateľku Turčekovú, ktorá im nosila jedlo a ktorú zneužívali, následkom čoho otehotnela. Aby z toho nemali neprijemnosti, tak ju zabili.

V tomto období, pred napadnutím snehu, pri Sihle (pri Brezne), v miestnej časti Jedľová, partizáni zastreli asi 12 zajatých nemeckých vojakov. Okrem toho v presne nezistenom čase pri hájovni Strundženo sovietski partizáni olúpili a zastreli dvoch Židov.

Asi 7. novembra pri vrchu Kyjov vo Vihorlate partizáni zastreli zajatého nemeckého vojaka. O niekoľko dní nemecké jednotky prepadli túto základňu, pričom sa zmocnili vojnového denníka veliteľa najväčšej partizánskej jednotky na tomto mieste Kriváň J. Vogla (neskôr Sokolovského). V ňom bolo uvedené, že velenie Kriváňa zastreli každého zajatého nemeckého vojaka. Preto na vý-

PETER B. PODOLSKÝ

Zločiny povstalcov a partizánov

strahu 15. novembra na Bielej hore (pri Michalovciach) zastreli 12 zajatých vojakov z tejto jednotky.

Dňa 8. novembra na kopaniciach Jastrabinec patriacich do Myjavy bol svojim druhom zavraždený partizán L. Ševela z Nitry.

Pri vrchu Ľubietovský Vepor v oblasti Poľany partizáni z oddielu Thälmann brigády Za slobodu Slovanov podľa jedného prameňa okolo 8. novembra zastreli dvoch zajatých nemeckých vojakov, podľa druhého prameňa zabili okolo 10. novembra jedného zajatého nemeckého vojaka.

Dňa 9. novembra na samote Pustatina patriacej do Trstína (pri Trnave) partizáni prepadli dom J. Notného. Jeho manželka s 10-ročnou dcérou Adrianou sa pokúšala ujsť, pričom bola postrelená a dcéra zastrelená. Je pravdepodobné, že partizáni v tme nevideli, že uteká dieťa, ale aj tak nemali strieľať.

Toho dňa v Pribylíne (pri Liptovskom Hrádku) partizáni z oddielu Vysoké Tatry brigády Za slobodu Slovanovzbili a potom zastreli krajačára A. Benčeka, pravdepodobne preto, že bol členom HG, alebo pre podozrenie, že s nimi nesympatizuje.

Toho dňa na ceste medzi Nižnou Slanou a Gočovom (pri Dobšinej) zahynuli pri výbuchu míny položennej partizánmi rehoľníčky K. Martinková a A. Švecová, ako aj šofér nemeckého vojenského auta, ktorý ich prevážal z Bardejova do Dobšinej.

Toho dňa pri Prietři (pri Senici) veliteľa družstva oddielu Reptu J. Žáka zo Záhorskej Vsi zastreli jeho druhovia, lebo pri prestrelke s nemeckou jednotkou pri Hlbokom bol zranený na nohe. Obávali sa, že ho Nemci môžu zajať a prezradil by ich.

Toho dňa v Chlmcí (pri Humennom) partizáni z oddielu Veža zajali niekoľko nemeckých vojakov (pravdepodobne 4 – 7), ktorých zastreli pri Porúbke na pastvine Lasky. V odvete za tento prepád 15. novembra nemeckí vojaci Chlmec vypálili.

Asi 10. novembra (podľa policajného záznamu; podľa záznamu partizánov to bolo 7. novembra) na kopanici Harušťákovci, patriacej

do Lubiny (pri Novom Meste nad Váhom), partizáni z brigády Boženka zavraždili pre podozrenie zo spolupráce s Nemcami lesníka J. Harušťáka (resp. Haruštiaka) s manželkou Annou a dcérou Emíliou a ich dom vylúpili.

Toho dňa partizáni z oddielu Plamia (Plameň) odvliekli lesného správcu Gödla (tiež Göndl, Günla) z Veľkých Uheriec (pri Partizánskom), aby ho vrazil s niekoľkými ďalšími odvliečenými vymenili za osoby zaistené nemeckými orgánmi. Dňa 24. novembra sa našlo jeho telo v Klížskom Hradišti. Malo to byť z pomsty miestnych občanov.

Asi toho dňa pri Veľkej Frankovej (pri Spišskej Starej Vsi) partizáni s veliteľom Kožuchom

viezli výplatu tamojším robotníkom. Zmocnili sa peňazí a pritom smrteľne zranili J. Filadelfiho, ktorý ešte v ten deň zomrel v Likieri (dnes súčasť Hnúšte). Podľa odbojárky A. Englerovej tento prepád podnikli Ondrej Klokoč, ktorý bol počas povstania členom SNR i predsedom Okresného národného výboru v Hnúšti (a v rokoch 1968 – 1975 predsedom SNR), aby mal peniaze na vydržovanie milienky. Lup sa mal rozdeliť medzi ním a partizánmi.

V tomto období pri Oreskom (pri Humennom) partizáni zastreli dvoch vojakov zo Sovietskeho zväzu, otca i syna, lebo ich vrazil chceli otráviť.

Dňa 12. novembra partizáni

3 sovietskych príslušníkov tejto skupiny pre údajnú spoluprácu s nepriateľom. Neskôr sovietsky súd rozhodol, že s nepriateľom nespolupracovali.

Toho dňa pri Omastinej príslušníci zväzku Ján Žižka po neľudskom mučení zavraždili T. Rybára z neďalekých Dolných Ozoroviec pre neoprávnené podozrenie, že spolupracuje s nemeckým vojskom. Okrem neho tu predtým, v presne nezistenom čase v októbri alebo v novembri, zavraždili aj lesníka H. Cigánka z Uhrovca a jeho syna, lebo lesník bol nemeckej národnosti a mal na povale nemeckú zástavu. O niekoľko dní nato zabili aj jeho manželku. Vraj na odvetu na podnet lesníkovej dcéry koncom novembra v Bánovciach nad Bebravou, v miestnej časti Cibislávka, nemeckí vojaci zastreli 12 Omastinčanov, ktorí podporovali partizánov. Partizáni pri Omastinej zavraždili aj másiara z Diviackej Novej Vsi.

Dňa 19. novembra v Jaklovciach (pri Gelnici) partizáni zastreli M. Medvecovú zo Žakaroviec pre podozrenie zo spolupráce s nemeckým vojskom. Predtým ju nemeckí vojaci vyšetrovali pre podozrenie z ukrývania partizánov.

Podľa jedného prameňa 20. novembra komisár oddielu Kolodážny Isakin v osade Hámor, patriacej do Ploského (pri Jelšave), zavraždil správcu veľkostatku Okoličaniho, keď sa postavil na odpor lúpiacim partizánom. Podľa iných prameňov to bolo 22. novembra, resp. pred 10. novembrom.

Podľa niektorých prameňov 21. alebo 22. novembrakomisár oddielu Kolodážny Isakin v Sirku (pri Jelšave) zastreli tamojšieho obyvateľa J. Figuru, lebo bol vrazil vyzvedač, podľa iného prameňa preto, že bránil partizánom lúpiť.

Pravdepodobne v tomto čase počas protipartizánskej operácie v Strážovských vrchoch v oblasti vrchu Rokoš partizáni zo zväzku Ján Žižka zastreli troch svojich ranených druhov, aby v prípade, ak by sa dostali do zajatia, neprezradili dôverné veci.

Dňa 22. novembra v osade Kopec patriacej do Košeckého Podhradia (pri Ilave) partizáni zastreli 70-ročného J. Urbánka, lebo im odmietol dať chlieb.

Toho istého dňa alebo 24. novembra pri Ratkovej (pri Hnúšti) bol príslušníkom oddielu Stalin brigády Rákosi zastrelený A. Tuček, lebo vylákal od ľudí peniaze a šatstvo pod zámienkou podporiť partizánov a vrazil bol vyzvedačom.

Dňa 23. novembra pri Podbanskom (pri Liptovskom Hrádku) partizáni z oddielu Vysoké Tatry, patriaceho do I. Štefánikovej brigády, zajali a zastreli nemeckých vojakov A. Günthera a H. A. Langa.

Dňa 24. novembra pri Habure (pri Svidníku) príslušník zväzku Čapajev pri prechode tejto jednotky cez front na sovietsku stranu zastreli náčelníka jej štábu E. Kukoreliho.

Dňa 25. novembra z Kamenice (pri Sabinove) partizáni, asi z okolia, odvliekli starostu J. Šoltisa a pri susednej Livovskej Hute ho zavraždili. Podľa jednej verzie na základe falošného udania, podľa inej preto, lebo sa snažil chrániť dedinu pred lúpiacimi partizánmi.

(Pokračovanie v budúcom čísle)